

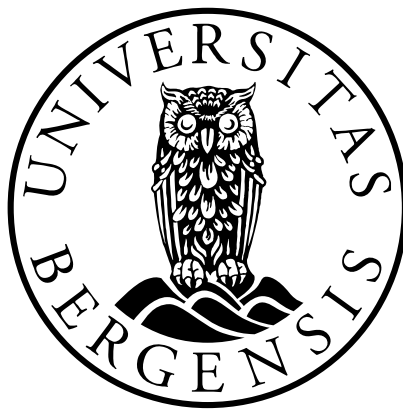
Aksjeselskapers vedtektsfrihet ved omsetning av aksjer

Hvilke skranker legger aksjeloven på aksjeselskapers mulighet til å vedtektsregulere omsetning av aksjer i form av samtykkeklausuler

Kandidatnummer: 201105

Antall ord: 14 881

(PS! Bruk ordtellingsfunksjon. Fotnoter og sluttnoter skal medregnes i ordgrensen. Forord, forside, innholdsfortegnelse, registre, litteraturliste og vedlegg medregnes ikke.)

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

Dato 10. desember 2014

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1. Innledning	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Rettslig utgangspunkt	4
1.3 Rettskilder og metodiske utfordringer	4
1.4 Avgrensninger	5
1.5 Struktur	6
Kapittel 2. Legislative hensyn	6
2.1 Majoritetsprinsippet og prinsippet om minoritetsvern	6
Kapittel 3. Aksjeloven – deklarasjon eller preseptorisk?	8
3.2 Aksjers omsettelighet – utgangspunkt og lovens fravikelighet	9
3.3 Aksjers omsettelighet etter EU og EØS-retten	10
3.4 Aksjers omsettelighet etter dansk og svensk rett	11
Kapittel 4. Vedtekter og aksjonæravtaler	12
4.1 Vedtekter	12
4.1.1 Vedtekters karakteristik	12
4.1.2 Vedtektsfrihet	13
4.1.3 Virkningene av at vedtektene er i strid med preseptoriske lov	14
4.2 Aksjonæravtaler	15
Kapittel 5. Omsetningsbegrensninger	17
5.1 Formålet med omsetningsbegrensninger	17
5.2 Samtykke	17
5.2.1 Selskapets beslutning – aksjeloven § 4-16	17
5.2.2 Rettsvirkningene av at samtykke ikke gis – aksjeloven § 4-17	20
5.3 Forkjøpsrett	21
Kapittel 6. Aksjeloven §§ 4-16 og 4-17 preseptoriske karakter	22
6.1 Kan reglene i §§ 4-16 og 4-17 fravikes i vedtektene?	22
6.2 Personelle regler	25
6.2.1 Kan avgjørelsesmyndigheten reguleres i vedtektene?	25
6.2.2 Kan aksjeervert fra erververs «personlige nærstående eller slektninger» reguleres i vedtektene?	26
6.3 Prosessuelle regler	27
6.3.1 Kan fristen i § 4-16 fjerde ledd forlenges eller kortes ned i vedtektene?	27
6.4 Materielle regler	28
6.4.1 Kan vilkåret om «saklig grunn» vedtektsreguleres?	28
6.4.2 Oppsummering	32
6.4.3 Kan selskapet vedtektsfeste en samtykkeklause om at erverver må tiltre en aksjonæravtale for å erverve aksjer i selskapet?	33
6.4.4 Oppsummering	36
6.4.5 Kan tiltredelse av aksjonæravtale forstås som «visse egenskaper» i asl. § 4-18 første ledd?	37
6.5 Kan rettsvirkningene i asl. § 4-17 reguleres i vedtektene?	38
6.5.1 Omgjøring av avtalen	39
6.5.2 Avhendelse av aksjen	39
6.5.3 Søksmål	40
6.5.4 Innløsning av aksjen	41
6.5.5 Oppsummering	42
6.6 Kan aksjer gjøres helt uomsettelige i selskapets vedtekter?	42
Kapittel 7. Rimelighetssensur av vedtekter	44
7.1 Skranker som følger av reglene om myndighetsmisbruk	45
7.2 Kan avtaleloven § 36 anvendes på vedtekter?	46
7.3 Forholdet mellom reglene om myndighetsmisbruk og avtaleloven § 36.	48
Litteratur- og kildeliste	50

Kapittel 1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for oppgaven er aksjeselskapers vedtektsfrihet ved omsetning av aksjer. Det alminnelige utgangspunktet er at aksjer er fritt omsettelige. I aksjeselskaper knytter rettighetene seg til aksjer og formålet er å skaffe kapital til selskapets virksomhet.¹ For at selskapet skal sikre seg kapital må investorene vite at de har mulighet til å tre ut av selskapet. At aksjer er fritt omsettelige tilsier at aksjeeierne ikke kan motsette seg at det kommer nye deltakere inn i selskapet. Dette er en av årsakene til at loven inneholder flere unntak fra utgangspunktet om aksjers frie omsettelighet, ved såkalte omsetningsbegrensninger. Omsetningsbegrensninger gir selskapet mulighet til å regulere adgangen til aksjeoverdragelse i vedtekter og avtaler. At selskapets ledelse må samtykke til erverv av aksjer er et eksempel på en slik begrensning. Reservasjoner i prinsippet om at aksjer er fritt omsettelige vil gjøre det vanskeligere for den enkelte aksjonær å tre ut av selskapet. Derfor må samtykkereglene avveies og praktiseres uten at det blir for inngripende for den enkelte aksjonær.

Denne avhandlingen skal drøfte hvordan prinsippet om aksjers frie omsettelighet og prinsippet om vedtektsfrihet står mot hverandre, med fokus på hvor langt aksjeselskapers vedtektsfrihet strekker seg ved samtykke til erverv av aksjer. Dette aktualiserer flere spørsmål, blant annet om aksjeloven (heretter asl.) §§ 4-16 og 4-17 er preseptorisk eller om reglene kan fravikes i selskapets vedtekter, herunder om vilkåret «*saklig grunn*» i § 4-16 kan reguleres i vedtektene, og om tiltredelse av en aksjonæravtaler kan inntas som et vilkår for å erverve aksjer.

Selskapers mulighet til å vedtektsregulere omsetning av aksjer aktualiserer også reglene som skal forhindre myndighetsmisbruk i asl. §§ 5-21 og 6-28, samt avtalelovens (heretter avtl.) § 36. En vidstrakt vedtektsfrihet kan åpne for at flertallet i selskapet misbruker sin kompetanse, som kan begrense den enkelte aksjonærs sine muligheter for å tre ut av selskapet. Et særlig spørsmål i den forbindelse er om avtl. § 36 kan anvendes på vedtektsbestemte regler om samtykke, og på den måten legge en skranke på selskapets frihet til å regulere omsetning av aksjer.

¹ Aarbakke mfl. (2004) s. 222

1.2 Rettslig utgangspunkt

Omsetningsbegrensninger hører systematisk til aksjelovens regler om overgang av aksjer. Samtlige regler om aksjeovergang reguleres i aksjelovens kapittel 4. Prinsippet om at aksjer er fritt omsettelige er hovedregelen for allmennaksjeselskaper jf. allmennaksjeloven (heretter asal.) § 4-15 første ledd. For aksjeselskap er lovens hovedregel at erverv av aksjer er betinget av samtykke fra styret, med mindre noe annet følger av vedtektene jf. asal. § 4-15 andre ledd. Reglene i aksjeloven gjelder for selskap som er stiftet etter at loven trådte i kraft i 1997. For selskaper som er stiftet før lovens ikrafttredelse kommer § 4-15 andre ledd til anvendelse, dersom selskapets vedtekter inneholder bestemmelser om at overdragelse er betinget av samtykke fra selskapet. Når selskapets vedtekter inneholder regler om samtykkeklausuler kommer §§ 4-16 og 4-17 til anvendelse på eierskifter som finner sted etter lovens trådte i kraft jf. asal. § 21-2 nr. 25.

1.3 Rettskilder og metodiske utfordringer

Aksjeloven av 1997 er den primære rettskilde for å svare på oppgavens problemstilling. Loven erstatter aksjeloven av 1976. I vurderingen av om den enkelte bestemmelse er fravikelig, er det først og fremst ordlyden som er sentral. I de tilfeller ordlyden ikke gir et entydig svar, vil forarbeidene, formålsbetraktninger og de interesser bestemmelsen skal ivareta være viktige kilder for å klargjøre om bestemmelsen er preseptorisk eller deklatorisk. Forskjellige bestemmelser sett i sammenheng kan også danne grunnlag for slutninger om lovens system (systembetraktninger).²

Aksjeloven og allmennaksjeloven bygger i stor grad på de tidligere aksjelover fra 1976, 1956 og 1910. Forarbeider, rettspraksis og øvrige rettskilder som knytter seg til de tidligere aksjelover er derfor relevant for tolkningen av bestemmelsene i aksjeloven av 1997. For aksjeselskapers mulighet til å vedtektsregulere omsetning av aksjer har det skjedd en utvikling fra loven av 1976 til loven av 1997. Utgangspunktet

² Woxholth (2012) s.123

for aksjers omsettelighet er ikke det samme. Dette innebærer at rettskilder fra tidligere lovgivning ikke alltid er direkte anvendbare, men kan belyse reglene i 1997-loven.

I vurderingen av om §§ 4-16 og 4-17 er preseptoriske er det forarbeidsuttalelser og uttalelser fra lovavdelingen³ som skaper metodiske utfordringer for hvor langt vedtektsfriheten rekker. Entydige forarbeidsuttalelser som gir uttrykk for lovens preseptoriske rammer har åpenbart rettskildemessig vekt, men hvorvidt uttalelsene er relevante kan være avhengig av om det er loven av 1976 eller gjeldende aksjelov som kommer til anvendelse.

1.4 Avgrensninger

Det sentrale for oppgaven er rammene for aksjeselskapers vedtektsfrihet ved samtykkeklausuler. For å angi de preseptoriske rammene er det nødvendig med en redegjørelse av innholdet i bestemmelsene §§ 4-16 og 4-17. Under redegjørelsen av reglene vil det foretas en grundig fremstilling av vilkårene som byr på tvil vedrørende bestemmelsens fravikelighet. Dette gjelder særlig vilkåret «*saklig grunn*» i § 4-16 andre ledd.

Oppgaven avgrenses til aksjeselskaper, fordi at det er den mest brukte foretaksformen. Videre vil en sammenligning mellom aksjeloven og allmennaksjeloven medføre en dobbeltbehandling, da lovene inneholder mange av de samme reglene. Dette medfører at fremstillingen likevel vil være relevant for allmennaksjeselskap.

Allmennaksjeloven og børsloven vil ikke bli behandlet utførlig, men kommenteres for å nyansere utgangspunkter og regler i aksjeselskapsloven.

Omsetningsbegrensninger som følger av vedtekter og avtaler kan være begrensninger som samtykkeregler, forkjøpsrett, vedtektsfestede personklausuler, tilbudsplikt eller medsalgsrett. Vedtektsfestede samtykkeregler er bare en type omsetningsbegrensning for aksjer i norsk rett. For å gjøre et dypdykk i aksjelovens preseptoriske karakter, er det hensiktsmessig å avgrense oppgaven slik at den omfatter en type

³ Uttalelser fra Justisdepartementets lovavdeling står i en særstilling, og lovavdelingen er forvaltningens ekspert organ når det gjelder juridiske spørsmål. Lovavdelingens uttalelser har stor autoritet innad i forvaltningen jf. Eckhoff (2001) s. 231

omsetningsbegrensning. Det viser seg at samtykkereglens preseptoriske rammer er mer uklare enn for eksempel ved forkjøpsretsreglene. Av den grunn avgrens oppgaven til vedtektsbestemte samtykkeklausuler. Enkelte av de øvrige omsetningsbegrensninger vil likevel presenteres og drøftes, men hovedsakelig for å belyse samtykkereglene.

1.5 Struktur

Innledningsvis gjøres det rede for legislative prinsipper som er relevante for samtykkereglene (kapittel 2). Deretter følger det en redegjørelse av aksjelovens utgangspunkt om lovens fravikelighet og aksjers omsettelighet (kapittel 3), hvor det gis en oversikt over gjeldende rett i Danmark og Sverige, samt Norges forpliktelser etter EØS-avtalen. Videre gis det en nærmere redegjørelse av vedtekter og aksjonæravtaler, og forholdet mellom disse (kapittel 4). Deretter gis en beskrivelse av omsetningsbegrensningene som følger av § 4-15, hvor det hovedsakelig tas sikte på å beskrive samtykkereglene (kapittel 5). Etter en redegjørelse av samtykkereglene i asl. §§ 4-15 til 4-17, drøftes hvor langt vedtektsfriheten strekker seg for samtykkereglene (kapittel 6). Avslutningsvis drøftes de skranker som følger av reglene om myndighetsmisbruk og avtaleloven § 36 (kapittel 7).

Kapittel 2. Legislative hensyn

2.1 Majoritetsprinsippet og prinsippet om minoritetsvern

To sentrale prinsipper i aksjeselskapsretten er majoritetsprinsippet og prinsippet om minoritetsvern. Disse prinsippene begrunner behovet for at aksjeselskaper bør stå fritt til å vedtektsregulere de bestemmelser som er ønskelig. Samtidig begrunner prinsippene hvorfor det bør settes skranker for hva selskapet kan vedtektsregulere.

Majoritetsprinsippet innebærer at et mindretall må underkaste seg aksjemajoritetens beslutninger som gjelder selskapet. Prinsippet gir flertallet en forventning om at de kan tvinge gjennom beslutninger mot mindretallets vilje, uten risiko for at selskapet

oppløses.⁴ Aksjeloven bygger på at uenighet mellom aksjeeierne skal løses ved flertallsbeslutninger jf. asl. § 5-17 til 5-19 og 6-25. Dette kommer også til uttrykk i samtykkeregelen i § 4-16. Samtykke gis av styret med alminnelig flertall jf. § 6-25. Minoriteten av aksjeeierne må akseptere at flertallet beslutter å gi eller nekte samtykke til ervervet av aksjene.

Reglene om flertallsbeslutninger er fleksible og praktiske, men åpner for at flertallet kan misbruke sin kompetanse. Dette aktualiserer et behov for å beskytte minoriteten, og derfor må reglene suppleres med regler om minoritetsvern.⁵ Dersom en minoritet ikke får tilslutning for sitt syn på hvordan virksomheten skal drives, og får liten avkastning på kapitalen som er bundet i selskapet, er den eneste utveien for aksjeeieren å tre ut av selskapet.⁶ På den bakgrunn er det sentrale med minoritetsvernet, at det blir lagt skranker på majoritetens makt overfor de enkelte aksjeeierne eller minoritetsgrupper, og at disse gis en mulighet til å håndheve reglene.⁷

En del av minoritetsvernet er at enkelte regler er så grunnleggende, at de ikke kan fravikes i vedtektene. Dette gjelder blant annet for reglene om myndighetsmisbruk etter aksjeloven §§ 5-21 og 6-28. Reglene kan fravikes med de berørte aksjonærs samtykke, men det kan ikke gis et generelt avkall på reglene i vedtektene.⁸ Reglene hindrer generalforsamlingen og selskapets styre fra å foreta disposisjoner som er egnet til å gi den enkelte aksjeeier en urimelig fordel på de øvrige aksjeeiernes eller selskapets bekostning. Formålet med reglene er å sikre minoriteten et effektivt vern, uten å legge for strenge begrensninger i den valgfrihet majoritetsprinsippet legger til rette for.

At aksjer er fritt omsettelige innebærer et minoritetsvern. Det gir den enkelte aksjonær mulighet til å selge unna aksjene sine. Begrensninger i aksjers omsettelighet representerer et vern av majoritetens interesser, blant annet ved at styret med flertall må samtykke til aksjeerverv i selskapet. Styrets nektelse må imidlertid være saklig

⁴ Høivik (2006) s. 133

⁵ Truyen (2005) s. 307

⁶ NOU 1996:3 s. 74

⁷ Ot.prp.nr.23 (1996-97) s. 104

⁸ Truyen (2004) s. 307

begrunnet jf. § 4-16. Hva som oppfyller kravet om «*saklig grunn*» drøftes nærmere i kapittel 5.

Kapittel 3. Aksjeloven – deklarasjon eller preseptorisk?

3.1 Aksjelovens utgangspunkt

Av selskapsloven § 1-4 følger det at «*bestemmelsene i denne lov ikke kan fravikes, med mindre det motsatte er særskilt fastsatt i loven, eller følger av sammenhengen*». Selskapsloven kan ikke fravikes ved avtale eller på annen lignende måte. Aksjeloven har ikke en tilsvarende bestemmelse om lovens preseptoriske karakter. Det følger av hver enkelt bestemmelse hvorvidt regelen kan fravikes eller ikke.

Reglene som ivaretar kreditors interesser er i stor grad preseptoriske. Dersom selskapet hadde hatt mulighet til å fravike reglene i vedtektene, ville beskyttelsen overfor tredjemenn være lite verdt.⁹ Et eksempel er asl. § 8-1. Hovedhensynet bak bestemmelsen er å styrke kreditorvernet, ved at utdeling av utbytte er begrenset til selskapets frie egenkapital. Følgelig legger kreditorvernet legger en skranke på vedtektsfriheten.

Denne avhandlingen drøfter i all hovedsak forholdet mellom aksjonærene i aksjeselskaper. Reglene avveies mellom majoritetens og minoritetens interesser. Mens det av enkelte bestemmelser følger klart av ordlyden at regelen kan fravikes, følger det av andre bestemmelser at regelen ikke kan fravikes i vedtektene. Det fremgår blant annet av § 5-2 første ledd at aksjeeiernes møterett i generalforsamlingen «*ikke kan begrenses i vedtektene*», mens regelen om at aksjer er fritt omsettelig kan fravikes i selskapets vedtekter jf. § 4-15 første ledd. Hvorvidt de øvrige bestemmelsene kan fravikes eller ikke, beror på en tolkning av den aktuelle bestemmelsen. Loven kan ikke forstås slik at det uttrykkelig må fremgå i lovteksten at reglene kan eller ikke kan fravikes i vedtektene.¹⁰ Dersom ordlyden ikke gir et sikkert svar på om regelen er preseptorisk eller deklarasjon, vil de persongruppers interesser

⁹ Woxholth (2012) s. 124

¹⁰ Andenæs (2007) s. 70

den aktuelle bestemmelsen er ment å ivareta, være sentralt for vurderingen.¹¹ At regelen inneholder et minoritetsvern, kan tilsi at regelen kan fravikes, så lenge det er til gunst for den persongruppen regelen skal verne om.

3.2 Aksjers omsettelighet – utgangspunkt og lovens fravikelighet

Lovens utgangspunkt er at aksjer er fritt omsettelig med mindre noe annet er særskilt bestemt i lov, vedtekt eller aksjonæravtale jf. asl. § 4-15 første ledd. Aksjeselskaper gis en vid adgang til å begrense aksjers overførbarhet, ut ifra grunntanken om at det skal være opp til hvert enkelt selskap å avgjøre hvilke begrensninger det er behov for.¹²

For det første kan begrensninger i aksjers omsettelighet følge av lov. Et eksempel er forretningsbankloven § 6 andre ledd, hvor det fremgår at overdragelse av aksjer bare er gyldig overfor banken, dersom den er godkjent av bankens styre. Et annet eksempel er verdipapirloven § 9-10 andre ledd, der erverv av betydelige eierandel i verdipapirforetak, som ikke er en kredittinstitusjon, bare kan gjennomføres etter at melding er sendt i forkant til finanstillsynet.¹³ Lovfestede begrensninger kan settes til side i vedtektene.¹⁴

Dernest kan begrensninger følge av selskapets vedtekter. Det følger av forarbeidene at lovgiver ønsket at loven skulle være i samsvar med vedtektspraksis, slik at det ville være mindre arbeid for selskapene å utforme vedtektene.¹⁵ Etter aksjeloven fra 1976 § 3-2 tillot loven bare vedtektsreguleringer i form av styresamtykke, forkjøpsrett og personklausuler. Gjeldende aksjelov gir ingen uttømmende regulering for hvordan erverv av aksjer skal begrenses i vedtektene. Vedtektsfriheten beskrives nærmere under kapittel 5.

¹¹ Giertsen (2002) s. 535

¹² Andenæs (2006) s. 157

¹³ Andre eksempler: lov 25.november 2011 nr.44 § 2-5, 10-juni 1988 nr.40 om finansieringsvirksomhet § 2-2

¹⁴ Andenæs (2006) s. 157

¹⁵ Innst. O nr.80 (1996-97) s. 23

Omsetning av aksjer kan også reguleres ved avtale mellom aksjeeierne. Utgangspunktet er at en slik avtale bare binder avtalens parter, ikke selskapet eller dets kreditorer. I motsetning til vedtekter, som binder selskapet og dets organer, har avtalen som hovedregel kun kontraktsrettslige virkninger.¹⁶

3.3 Aksjers omsettelighet etter EU og EØS-retten

Norge er forpliktet til å bringe norsk selskapslovgivning i samsvar med de krav EU stiller til medlemslandene jf. EØS-avtalen artikkel 77. Rådsdirektivene angir hva som kreves og disse oppdateres kontinuerlig. Ved tilslutning til EØS-avtalen er Norge folkerettslig forpliktet til å harmonisere norsk selskapslovgivning med EU-retten jf. EØS-loven § 2.

EØS-loven § 40 bestemmer at hovedregelen er at aksjer er fritt omsettelige, og at det ikke skal gjelde noen restriksjoner på overføring av kapital for personer som er bosatt i EUs medlemsstater eller EFTA-statene. Dette tilsier at enhver begrensning av aksjers frie omsettelighet er i strid med EØS-retten. Imidlertid bygger disse reglene blant annet på EUs kapitaldirektiv, som kun gjelder for allmennaksjeselskap jf. Art. 1. Reglene får likevel betydning for aksjeloven fordi kapitaldirektivet i stor grad også er lagt til grunn for denne loven. Aksjeloven bygger på en grunntanke om at det ikke bør være større forskjeller mellom allmennaksjeselskaper og aksjeselskaper enn hva som kan begrunnes ut ifra selskapstypenes særegenheter.¹⁷

I forarbeidene til aksjeloven uttalte departementet at EØS-avtalen ikke kan forstås slik at den forbyr samtykkeklausuler, og at loven antakelig utelukker at selskapene praktiserer samtykkebestemmelser diskriminerende overfor borgene i andre EØS-land.¹⁸ Departementet konkluderer med at samtykkereglene ikke er i strid med EØS-rettslige regler. Hvorvidt adgangen til å vedtektsfeste øvrige omsetningsbegrensninger i norsk rett er i strid med EØS-avtalen, drøftes ikke nærmere i oppgaven.

¹⁶ Woxholth (2012) s. 28, Giertsen (2003) s. 57

¹⁷ Birkeland (2005) s. 518

¹⁸ NOU 1996:3 s. 70

3.4 Aksjers omsettelighet etter dansk og svensk rett

Norge, Sverige og Danmark står hverandre nært når det gjelder rettskultur og tradisjoner. På selskapsrettens område kan et samarbeid om en felles selskapsrett blant de nordiske landene spores helt tilbake til 1870-årene.¹⁹ Aksjeloven fra 1976 bygget på et nordisk samarbeid, og et tilsvarende samarbeid var ønskelig ved utarbeidelse av aksjeloven av 1997.²⁰ Dette tilsier at det er betydelige likheter mellom de nordiske aksjelovene, og at de skandinaviske regler kan tjene som inspirasjon og være egnet til sammenligning.²¹

Utgangspunktet i dansk rett er at aksjer er fritt omsettelige, med mindre annet følger av lov jf. selskapsloven § 48. Det følger videre av bestemmelsens andre ledd at begrensninger i aksjers omsettelighet kan fastsettes i vedtektene. I den tidligere selskapsloven av 1973 var det kun tillatt med omsetningsbegrensninger i form av forkjøpsrett og samtykke fra selskapet. I revisjonen av reglene i 1982 ble disse reglene ansett å være for restriktive og lite hensiktsmessige.²² Dette førte til at den gjeldende danske selskapsloven ikke setter grenser for hvilke omsetningsbegrensninger som kan fastsettes i vedtektene.²³

Utgangspunktet i svensk aksjeselskapsrett er, i likhet med dansk rett, at aksjer er fritt omsettelige. Det følger av aktiebolagen kapittel 4 § 7, at aksjer er fritt overførbare med mindre vedtektene inneholder begrensninger som angis i §§ 8, 18 eller 27. Tradisjonelt har svensk aksjeselskapslovgivning vært restriktiv hva gjelder samtykke til erverv av aksjer.²⁴ Det fremgår av forarbeidene til aktiebolagen at bestemmelser i vedtektene som begrenser aksjers overførbarhet bare er gyldige dersom de har uttrykkelig juridisk støtte.²⁵ Aktiebolagsrätten tillater tre typer omsetningsbegrensninger: samtyckes-, förköps - og hembudsförbehåll. Lovgiver ønsket at prinsippet om aksjers frie omsettelighet skulle være utgangspunktet, og for

¹⁹ Bråthen (2008) s. 49

²⁰ Ot.prp nr.36 (1993-1994) s.12

²¹ Høyesterett har tidligere vist til svensk praksis. Rt. 2008 s. 1816, avsnitt 30 og Rt. 2003 s.1501 avsnitt 43.

²² Andersen (2013) s. 217

²³ Hansen og Krenchel (2000) s. 104

²⁴ Bråthen (2003) s. 69

²⁵ Prop 2004/05:85 s. 259

ikke å uthule prinsippet skal loven uttømmende angi hvilke omsetningsbegrensninger som er tillatt.²⁶

I svensk rett står utgangspunktet om at aksjer er fritt omsettelige sterkere enn i norsk og dansk aksjeselskapsrett, da loven uttømmende angir hvilke omsetningsbegrensninger som tillates. Med dette utgangspunktet er selskapers vedtektsfrihet mer begrenset i svensk rett. Den svenske modellen synes å ligne på den som gjaldt etter den norske aksjeloven av 1976. I likhet med den svenske aktiebolagslagen la aksjeloven av 1976 vekt på omsetningshensynet, og regulerte uttømmende hvilke omsetningsbegrensninger som var tillatt.

Kapittel 4. Vedtekter og aksjonæravtaler

4.1 Vedtekter

4.1.1 Vedtekters karakteristik

Vedtektene er konstitusjonen i aksjeselskaper og den primære rettskilde for å fastlegge aksjonærrettighetene. Det som følger av vedtektene er bindende for selskapets organer og dets aksjeeiere, samt en obligatorisk del av selskapets stiftelsesgrunnlag.²⁷ Det som kjennetegner vedtektene er selskapsformålet, som fungerer som en ramme for hvilke beslutninger styret og generalforsamlingen kan treffe.²⁸

Vedtektene inngår i selskapets stiftelsesdokumenter jf. § 2-1 første ledd. Formelle krav til vedtektene følger av asl. § 2-2 første ledd. Vedtektene skal angi selskapets foretaksnavn, hvilken kommune selskapet har sitt forretningskontor, selskapets virksomhet, aksjekapitalens størrelse og aksjenes pålydende. Dersom virksomhetens formål ikke er å skaffe aksjeeierne økonomisk utbytte, må vedtektene inneholde bestemmelser om anvendelsen av overskuddet og formuen ved oppløsning jf. andre ledd. Mislighold av minimumskravene medfører at selskapet nektes registrering i

²⁶ Prop 2004/05:85 s. 251

²⁷ Woxholth (2013) s. 97

²⁸ Woxholth (2013) s. 97

foretaksregisteret jf. foretaksregisterloven § 5-1 jf. § 5-2. Vedtektene blir vedtatt av aksjeeierne ved den konstituerende generalforsamlingen. Ettersom vedtektene er bindende også for senere generalforsamlinger, kan de bare fravikes ved beslutning etter reglene om vedtektsendring i asl. § 5-18.

4.1.2 Vedtektsfrihet

Selskapet står i utgangspunktet fritt til å vedtektsfeste de omsetningsbegrensninger det måtte ønske, med den begrensning at det ikke kan fastsettes vilkår som er i strid med preseptorisk lovgivning.²⁹ Aksjeloven begrenser seg til å angi minimumskrav til hva vedtektene må inneholde i § 2-2. Loven stiller ikke vilkår utover minimumskravene.

Prinsippet om vedtektsfrihet og omsetningshensynet må veies mot hverandre. Utgangspunktet om at aksjer er fritt omsettelige begrenses av at selskaper gis en vidstrakt frihet til å vedta begrensninger i vedtektene. I forarbeidene foretok aksjeutvalget og departementet en avveining av disse prinsippene. Det uttales blant annet at:

«Utvalget er for aksjeselskapenes del enig med at departementet i Ot.prp nr. 36(1993-1994) i at det i lovgivningen her ikke bør oppstilles særlige regler som begrenser selskapets valgfrihet (...) En er også enig med at Aksjelovutvalget og departementet i at loven heller ikke bør stenge for andre typer vedtektsbestemmelser.»³⁰

Samtidig uttaler departementet at man bør opprettholde prinsippet om at aksjer er fritt omsettelige, og at dette utgangspunktet også bør gjelde for aksjeselskaper.

«Departementet er enig at det bør være et viktig hensyn at aksjeeierne gis mulighet til å komme seg ut av selskapsforholdet, og at det ut fra slike betraktninger kan reises prinsipielle innvendinger mot at et krav om samtykke

²⁹ Enkelte juridiske teoretikere skiller mellom omsetningsreguleringer og omsetningsbegrensninger. I oppgaven forutsettes det at begrepene ikke innebærer en rettslig forskjell. Se Ravlo-Losvik (2008) s. 103

³⁰ Ot.prp. nr.23 (1996-1997) s. 94

til aksjeoverdragelse gjøres til lovens hovedregel. Etter departementets syn er dette et viktigere hensyn enn det forhold at det i praksis viser seg at de fleste små aksjeselskaper har tatt inn omsetningsbegrensninger i sine vedtekter.»³¹

Utvalgets flertall stilte seg ikke bak departementets uttalelser, og vektla at loven burde avspeile vedtektspraksis. For å forenkle selskapets arbeid ved utforming av vedtektene burde lovens hovedregel, etter flertallets syn, innebære at erverv av aksjer er betinget av selskapets samtykke. I avveiningen ble hensynet til selskapets vedtektsfrihet tillagt tyngre vekt enn hensynet til aksjers frie omsettelighet.

For allmennaksjeselskap og børsnoterte selskap var imidlertid departementet og utvalget enige om at utgangspunktet måtte være at aksjer er fritt omsettelige. Utvalget uttalte at ettersom aksjer i allmennaksjeselskap er beregnet på alminnelig omsetning og utstedes gjennom registrering i verdipapirsentralen, vil det knytte seg negotiabilitetsvirkninger til aksjeomsetningen.³² Dermed vil det være viktig for investorer at aksjenes likviditet i markedet ikke plutselig reduseres ved at omsetningsbegrensninger i selskapets vedtekter blir gjort gjeldende. Etter asal. § 4-16 andre ledd kan selskapet vedtektsfeste at erverv av aksjer er betinget av samtykke. I motsetning til aksjeselskaper, må allmennaksjeselskapet vedtektsfeste samtykkeregler for at reglene skal komme til anvendelse. Forarbeidene tilsier at prinsippet om vedtektsfrihet står sterkere for aksjeselskaper, enn for allmennaksjeskaper.³³

4.1.3 Virkningene av at vedtektene er i strid med preseptoriske lov

Utgangspunktet er at vedtektene er ugyldige dersom de strider mot preseptorisk lovgivning. Dersom vedtektene kjennes ugyldig, kan det oppstå et spørsmål om vedtektene kan forstås som en aksjonæravtale.

³¹ Ot.prp. nr.23 (1996-1997) s. 94

³² Ot.prp. nr.23 (1996-1997) s. 93. Dette har sammenheng med at aksjeloven i utgangspunktet skulle gjelde for små og mellomstore selskaper, og allmennaksjeloven for store selskaper. Se blant annet kravet om bunden egenkapital asl. § 3-1 og asal. § 3-1. At aksjeselskaper kun gjelder for små og mellomstore selskaper er imidlertid misvisende.

³³ En av begrunnelsene for at regelen ble ulike var at aksjeloven i utgangspunktet skulle gjelde for små og mellomstore selskaper, og allmennaksjeloven for store selskaper jf. NOU:1996:3 s. 9. Dette er imidlertid misvisende.

Verken aksjeloven eller forarbeidene uttaler seg om spørsmålet, og Høyesterett har ikke tatt stilling til spørsmålet tidligere. I RG. 1989 s. 373 fant Oslo Byrett at det ikke var grunnlag for å gå nærmere inn på gyldigheten av vedtektene, da det måtte anses å foreligge en privatrettslig avtale mellom personen som deltok i selskapet og med det samme innhold som vedtektene.³⁴ Dommen tok utgangspunkt i den tidligere aksjeloven fra 1976, men det er ikke noe som tilsier dette skal være endret etter gjeldende aksjelov. Uttalelsen gir uttrykk for at i situasjoner hvor aksjeeiere frivillig, med åpne øyne, har avtalt vedtektenes innhold, og vedtektene kjennes ugyldig, kan det forholdet som vedtektene regulerte i stedet bli inntatt i en aksjonæravtale. Underrettspraksis har begrenset rettskildevekt. I teori har rettsavgjørelsen fått støtte. Blant annet legger Andenæs til grunn at en ugyldig vedtektsbestemmelse kan opprettholdes som en gyldig aksjonæravtale mellom partene.³⁵ Løsningen er fornuftig begrunnet ut ifra rimelighetshensyn og avtalerettslige prinsipper. En part som med åpne øyne har avtalt en ugyldig vedtektsbestemmelse bør ikke kunne fri seg fra forpliktelsen ved å anføre ugyldighet i etterkant. Avtalen bør få rettslige binding ved partens vilje, slik at vedtektene kan tolkes som en avtale. Løsningen er antageligvis ikke like klar overfor en part som har blitt aksjeeier i selskapet etter at vedtektene ble fastsatt på en konstituerende generalforsamling.

Motsatt, at avtaler mellom samtlige aksjonærer skal anses som en vedtektsbestemmelse, er mer problematisk. Dersom en slik avtale blir betraktet som en vedtektsbestemmelse vil det tillegge avtalen selskapsrettslige virkninger. Det klare utgangspunktet er at avtaler kun har kontraktsrettslige virkninger.³⁶

4.2 Aksjonæravtaler

En aksjonæravtale er en gjensidig forpliktelse mellom aksjonærer som trer i kraft etter alminnelig avtalerettslige regler. Slike avtaler har i utgangspunktet ikke selskapsrettslige virkninger, og selskapet er som hovedregel ikke er bundet av dem. Aksjeloven inneholder derfor nokså få bestemmelser om aksjonæravtaler.³⁷

³⁴ Dommens s. 378

³⁵ Andenæs (2006) s. 60

³⁶ Woxholth (2012) s. 28, Giertsen (2002) s. 534

³⁷ Eksempler på regler i aksjeloven som viser til aksjonæravtaler er § 1-3 og § 4 -15 første ledd.

Det er ulike grunner til at aksjeeiere inngår avtaler som et alternativ til vedtektene. Vedtektsendringer må gjøres i henhold til lovens krav etter asl. § 5-18. Her kreves det tilslutning fra minst to tredjedeler av de avgitte stemmer på generalforsamlingen. Dersom det ikke oppnås tilstrekkelig flertall for å endre vedtektene, kan det være ønskelig å regulere dette i en aksjonæravtale.³⁸

En annen årsak til å velge aksjonæravtale fremfor regulering i vedtektene, er at loven legger begrensninger på selskapers vedtektsfrihet. Begrensning i vedtektsfriheten betyr nødvendigvis ikke det samme som begrensning i avtalefriheten. Aksjelovens preseptoriske skranker vil dermed gjelde overfor vedtekter, men ikke overfor aksjonæravtaler. Dette kan medføre at det oppstår et spenningsfelt mellom vedtekter og aksjonæravtaler.³⁹

Dersom aksjonæravtalens innhold strider mot preseptorisk lov, kan det tilsi at aksjonæravtalen må anses som ugyldig mellom partene etter prinsippene i Kong Christian Den Femtis Norske lov av 1687 femte bok artikkel 2 (Heretter NL 5-1-2). Det fremgår av NL 5-1-2 at alle avtaler som ikke er «*imod Loven, eller Ærbarhed skal holdes på alle punkter saasom de indgangne ere*». Inngrepet i avtalefriheten beskytter den svake part, slik at avtalevilkår som er mindre gunstig for den svake avtalepart enn det som følger av preseptoriske regler kan anses som ugyldige.⁴⁰ Dette tilsier at de preseptoriske skrankene som følger av aksjeloven vil ha betydning for aksjonæravtalens innhold, så vel som for vedtektene.

Dersom aksjonæravtalens bestemmelser strider mot vedtektene, bygger lovens system på at selskapets vedtekter har forrang. Blant annet fremgår det av § 6-28 andre ledd at lov og vedtekter er bindende for styret og daglig leder. Videre tilsier rettspraksis at vedtektene har forrang ved motstrid.⁴¹ I stedet for å tale om forrang bør man se på de selskapsrettslige virkningene av vedtektene og de kontraktsrettslige virkningene av avtalen, slik at det ene ikke utelukker det andre. Høyesterett var inne på dette i

³⁸ Woxholth (2013) s, 105

³⁹ Woxholth (2013) s. 105

⁴⁰ Ot.prp. nr.5 (1982-1983) s. 10

⁴¹ RG 1992 s. 982 gir klart uttrykk for at aksjonæravtaler skal tilbake for vedtekter. I Rt. 1995 s. 46 kan flertallet votum forstås som et generelt uttrykk for at vedtektene får forrang dersom det foreligger en konflikt med avtaler mellom aksjonærene.

Rt.1995 s.46, hvor flertallet mente at deler av avtalen var rettstridig, slik at man måtte falle tilbake på vedtektene. Det er en naturlig konsekvens dersom det foreligger en ugyldig avtale, uten at man generelt sier at vedtekter har forrang ved motstrid. Dersom det foreligger motstrid mellom gyldig avtale og lovlige vedtekter, må virkningene av et brudd på avtalen bero på avtalerettslige prinsipper. Et brudd på aksjonæravtaler kan likevel sies få enkelte indirekte selskapsrettslige konsekvenser. Eksempelvis kan brudd på avtalen påvise om det foreligger et alvorlig motsetningsforhold mellom aksjeeierne, som blant annet kan medføre oppløsning.⁴²

Kapittel 5. Omsetningsbegrensninger

5.1 Formålet med omsetningsbegrensninger

Før en vurdering av om reglene for samtykke er preseptoriske, eller om selskapet står fritt til å regulere innholdet i samtykkeklausulene, er det hensiktsmessig med en redegjørelse av reglene.

Begrunnelsen for at loven inneholder regler om omsetningsbegrensninger er ønsket om en bestemt eiersammensetning og muligheten for å føre kontroll med hvem som erverver aksjer i selskapet.⁴³ Dette kan reguleres blant annet ved samtykkeregler og forkjøpsrett. En videre begrunnelse for omsetningsbegrensninger er å redusere risikoen for såkalte «dead locks», som vil si situasjoner hvor aksjer blir tilnærmet verdiløse fordi de blir innelåst av en større majoritetseier.⁴⁴

5.2 Samtykke

5.2.1 Selskapets beslutning – aksjeloven § 4-16

Det følger av den deklatoriske regelen § 4-15 andre ledd at erverv av aksjer er betinget av samtykke fra selskapet, etter de nærmere reglene i §§ 4-16 og 4-17.

⁴² Rt.2000 s. 931, Ravlo-Losvik (2008) s. 102

⁴³ Ot.prp. nr.23 (1996-1997)

⁴⁴ Ravlo-Losvik s. 87

Det følger av § 4-16 første ledd at når «*ervert*» er betinget av samtykke, skal avgjørelsen tas snarest etter at ervervet er meldt til selskapet jf. § 4-12. Ordlyden «*ervert*» tilsier en overføring av eiendomsrett eller en begrenset rett, som kan være frivillig eller ved tvang i form av kreditorbeslag.⁴⁵ Av den tidligere lov av 1976 knyttet samtykke seg til «*overdragelse av aksje*», som vil si frivillig eiendomsoverføring fra erververs side. Selskaper hadde ikke adgang til å bestemme at samtykke skulle være nødvendig ved salg på tvangsauksjon. Ifølge forarbeidene ville en vedtektsbestemmelse om tvangsauksjoner medføre at kreditors dekningsobjekt blir betydelig redusert.⁴⁶ Etter gjeldende lov må det legges til grunn at selskapet ikke kan praktisere samtykkeregelen slik at den i urimelig grad går utover adgangen for aksjonærens fordringshavere til å søke dekning i aksjen.⁴⁷

Etter § 4-16 andre ledd andre punktum foreligger det et lovbestemt unntak fra samtykkereglene. Hvor eierskiftet skjer ved arv eller erververen er den tidligere eiers personlige nærstående eller slektning i rett opp- eller nedstigende linje, kan ikke samtykke nektes. Definisjonen av personlig nærstående er inntatt i § 1-5 andre ledd.

Dersom erverver ikke er underrettet om at samtykke nektes innen to måneder etter at selskapet mottok melding om ervert, anses samtykke som gitt jf. § 4-16 fjerde ledd.

Det fremgår av § 4-16 andre ledd at samtykke bare kan nektes dersom det foreligger en «*saklig grunn*». Vurderingen av «*saklig grunn*» beror på et hensiktsmessighetskjønn. Loven inneholder ikke en presisering av hva som inngår i vurderingen. Ifølge forarbeidene var dette bevisst. Utvalget vurderte hvorvidt det burde utdypes hva som anses som en saklig grunn, men kom frem til at det ville være lite hensiktsmessig å gi en presis formulering eller en uttømmende liste da vurderingen vil variere fra selskap til selskap.⁴⁸

⁴⁵ Andenæs (2006) s. 157. Andenæs mener at loven er inkonsekvent i bruk av «*ervert*» og «*skifte eier*», og legger til grunn at ervert må forstås som eierskifte. Han kommenterer også at det ikke er nevnt i forarbeidene til den nye aksjeloven hvorfor ordlyden i § 4-16 er videre enn ordlyden i § 3-4, og at dette kan tyde på at rettstilstanden er uendret, slik at bestemmelsen ikke kommer til anvendelse på kreditorbeslag.

⁴⁶ NUT 1970 s. 83.

⁴⁷ Andenæs (2006) s. 181

⁴⁸ NOU 1996:3 s.121

Tidligere aksjelov av 1976 er fremdeles relevant, da vilkåret om «*saklig grunn*» er uendret, og forarbeidene sier lite nytt om tolkningen.⁴⁹ Forarbeidene til den tidligere loven formulerte saklighetskravet som «*en nektelse av å godkjenne aksjeoverdragelse må være saklig begrunnet i hensynet til selskapets interesser*». ⁵⁰ For at nektelsen skal anses som saklig må begrunnelsen hovedsakelig ivareta selskapets interesser, og ikke egne særinteresser. Dette henger sammen med reglene om myndighetsmisbruk i asl. §§ 5-21 og 6-28, hvor det fremgår at styret og generalforsamlingen ikke skal foreta disposisjoner som gir en urimelig fordel til visse aksjonærer på bekostning av de øvrige aksjonærer. Utover disse forarbeidsuttalelsene, er en nærmere fastlegging av vilkåret overlatt til rettspraksis og litteratur. To sentrale dommer er Rt. 1999 s. 1682 (Østlendingen) og Rt. 2013 s. 241 (Stangeskovene).

I Østlendingen kom Høyesterett til at nektelsen var saklig ut ifra selskapets særpreg. Det ble lagt vekt på at avisforetaket burde ha mulighet til å føre kontroll med aksjonærsammensetningen ved betydelige eierposisjoner, særlig da formålet ikke var innrettet på profitt. Høyesterett uttalte seg generelt om saklighetsvurderingen. Vurderingen beror på en avveining av hensynet til aksjenes frie omsettelighet og selskapets behov for kontroll med aksjonærsammensetningen. Utgangspunktet for saklighetsvurderingen må tas i selskapets formål, drift og egenart. Dersom tolkning av vedtektene tilsier at nektelsen anses som saklig, samt at vedtektene i seg selv ikke er urimelige ut ifra selskapets formål og egenart, må nektelsen anses som saklig etter § 3-4 tredje ledd tredje punktum.⁵¹ Høyesterett presiserte at det må foreligge tungtveiende grunner for at domstolen skal prøve selskapets skjønn. Utgangspunktet er at domstolen skal vise tilbakeholdenhet ved selskapsstrategiske vurderinger av hvem som skal eie aksjer i selskapet.⁵²

I Stangeskovene kom Høyesterett frem til at samtykkenektelsen ikke var saklig, da selskapet hadde mistet sin karakter som et familieselskap. Ønsket om en spredt eierstruktur var ikke en tilstrekkelig begrunnelse i henhold til vilkåret «*saklig grunn*». Førstvoterende undersøkte vedtektene for å finne holdepunkter om at begrensningene var tilsiktet, men fant at selskapet verken hadde karakter av å være et familieselskap

⁴⁹ Andenæs (2006) s. 185, Rt. 2013 s. 241 (Stangeskovene) avsnitt 43

⁵⁰ NUT 1970:1 s. 84

⁵¹ Rt. 1999 s. 1682 (Østlendingen) s. 1685

⁵² Østlendingen s. 1692

eller at det forelå en begrensning i vedtektene om hvor mange aksjer en aksjonær kunne eie. Førstvoterende fant heller ikke holdepunkter for at slike begrensninger var tilsiktet ut ifra selskapets formål.

Da Stangeskovene endret vedtektene slik at omsetning av aksjer ble friere, var det lite i vedtektene som skilte Stangeskovene fra andre selskaper i samme bransje. I Østlendingen derimot, fremgikk det av vedtektene at formålet var å bevare «*de økonomisk, kulturelle og sosiale interesser for befolkningen i Hedmark Fylke*». Begrunnelsen for samtykkenektelse i Østlendingen var at ervervet ville medføre at en betydelig andel av aksjene ville havne i hendene til aksjonærer som ikke hadde tilknytning til Hedmark. En stor aksjepost uten lokal tilknytning ble ansett som lite tjenlig for selskapet. At Høyesterett kom til ulikt resultat i Østlendingen og Stangeskovene kan blant annet begrunnes ut ifra hva selskapet hadde regulert i vedtektene.⁵³

På bakgrunn av forarbeider og rettspraksis kan det oppsummeres tre retningslinjer for at en nektelse er saklig begrunnet. (1) Hovedregelen er at nektelsen ikke er motivert av særinteresser, men fremme selskapets interesser.⁵⁴ (2) Videre må nektelsen ikke være i strid med preseptorisk lov, og (3) begrunnelsen må være tilstrekkelig tungtveiende overfor selger og kjøper av aksjene. Vurderingen av tungtveiende grunner overlates i stor grad til selskapets styre, slik at domstolsprøvingen er begrenset.⁵⁵

5.2.2 Rettsvirkningene av at samtykke ikke gis – aksjeloven § 4-17

Dersom samtykke nektes, har erververen ifølge asl. § 4-17 første ledd fire alternativer. (1) Erververen kan omgjøre avtalen med avhender, (2) erververen kan avhende aksjen til andre. (3) Videre kan han reise søksmål om gyldigheten av nektelsen, eller (4) kreve at aksjene blir innløst av selskapet. Tiltakene må være iverksatt innen to måneder etter at erverver mottok underretning om samtykkenektelsen, med mindre vedtektene har en lengre frist jf. andre ledd.

⁵³ Johanson (2013), som drøfter mer inngående forskjellen mellom de to dommene.

⁵⁴ Andenæs (2006) s. 187

⁵⁵ Bruland (2001) s. 56

5.3 Forkjøpsrett

Det følger av § 4-15 tredje ledd at «*aksjeeierne har rett til å overta en aksje som har skiftet eier med mindre noe annet ikke er fastsatt i vedtektene jf. §§ 4-19 til 4-23*».

Første punktum i § 4-19 første ledd har samme ordlyd. Dette er en endring fra aksjeloven av 1976, hvor forkjøpsretten måtte være hjemlet i vedtektene jf. lovens § 3-3.

Aksjelovens § 4-19 første ledd slår fast hovedregelen om at aksjeeierne har forkjøpsrett ved aksjeovergang. Det følger imidlertid av andre punktum at reglene i §§ 4-20 til 4-23 gjelder, såfremt noe annet ikke er fastsatt i vedtektene. I stedet for forkjøpsrett kan selskapet vedtektsfeste tilbudsrett. Dersom selskapet har vedtektsfestet tilbudsrett gjelder §§ 4-20 til 4-23 «*så langt de passer*» og «*hvis noe annet ikke er fastsatt i vedtektene*» jf. § 4-19 andre ledd. Aksjelovens bestemmelser kommer til hovedsakelig anvendelse ved vedtektsfestet forkjøpsrett eller tilbudsrett dersom vedtektene er tause eller mangelfulle. Det er antakeligvis bare fristreglene i § 4-23 som er preseptoriske, ved at de ikke kan forlenges jf. § 4-23 fjerde ledd.⁵⁶

Formålet med forkjøpsretten er todelt. Forkjøpsrett ivaretar selskapets behov for å kontrollere hvem som kommer inn i selskapet, samt at den enkelte aksjonær kan opprettholde sin forholdsmessige eierandel i selskapet. Samtykkereglene og forkjøpsrett har delvis overlappende formål som kan reise spørsmål om hvilke rettslig selvstendighet forkjøpsrett og samtykke har, dersom begge omsetningsbegrensningene gjelder.⁵⁷ Utgangspunktet er at en samtykkeklauseul og en forkjøpsrett er to ulike omsetningsbegrensninger som begge har selvstendig betydning. I Rt. 2008 s. 298 gjaldt saken et selskap som hadde vedtektsfestet samtykke ved overdragelse av aksjer, hvor styret nektet salg til et selskap som hadde vedtektsfestet forkjøpsrett. Spørsmålet var om selskapet kunne kreve å godkjenne overdragelsen hvor aksjene ble ervervet på grunnlag av vedtektsbestemt forkjøpsrett. Retten uttalte seg generelt om forholdet mellom forkjøpsrett og samtykkeklausuler. Utgangspunktet er at begge regelsettene må anvendes, som vil si at

⁵⁶ Eide (2009) s. 50

⁵⁷ Eide (2009) s. 168

forkjøpsrettsreglene ikke uten videre har prioritert foran samtykkeklausuler, eller omvendt.⁵⁸

Kapittel 6. Aksjeloven §§ 4–16 og 4–17 preseptoriske karakter

6.1 Kan reglene i §§ 4-16 og 4-17 fravikes i vedtektene?

Hvilke deler av samtykkebestemmelsene i §§ 4-16 og 4-17 som er preseptoriske når et selskap har vedtektsfestet at erverv av aksjer er betinget av samtykke, er uklart.

Hensikten med dette kapitlet er å forsøke å klargjøre hvilke regler som er preseptoriske, og dermed legger en skranke på hva selskapet står fritt til å regulere i vedtektene. Forutsetningen for drøftelsen er at aksjeselskap har samtykkeklausuler i vedtektene. For selskap som ikke har slik klausuler, kommer lovens regler fullt og helt til anvendelse, såfremt selskapet er stiftet etter loven trådte i kraft.

Det er særlig forholdet mellom § 4-15 første ledd og § 4-15 andre ledd som skaper en uklar rettstilstand. Det følger av § 4-15 andre ledd at lovens regler om samtykke kommer til anvendelse «*med mindre det er fastsatt i vedtektene at samtykke ikke kreves jf. §§ 4-16 og 4-17*». Ordlyden tilsier at reglene skal følges fullt ut dersom samtykke er inntatt i vedtektene. Ifølge ordlyden gis det anvisning til to alternativer: enten er aksjene fritt omsettelige, eller så er omsetteligheten begrenset etter lovens regler om samtykke. Forarbeidene til aksjeloven synes å støtte et slikt utgangspunkt:

*«I den grad selskapet velger å opprettholde samtykkeregelen, setter reglene i §§ 3-11 flg rammer for hva som kan fastsettes om selskapets saksbehandling, nektingsgrunnlag, frister, konsekvenser av at samtykke blir nektet, mv. Det er bare der hvor det fremgår direkte av lovteksten eller at det er klart forutsatt at det kan vedtektsfestes andre regler enn de som loven foreskriver at dette kan gjøres.»*⁵⁹

⁵⁸ Rt. 2008 s. 298, avsnitt 36

⁵⁹ NOU 1996:3 s. 120

Uttalelsen trekker i retning av at loven legger en ramme for selskapets vedtektsfrihet. Forarbeidene gir uttrykk for at det må fremgå av lovteksten om det gis adgang til å vedtektsfeste andre regler enn hva som følger av loven. Dette tilsier at loven gir en skranke som går foran den alminnelige vedtektsfriheten som følger av asl. § 4-15 første ledd. Dette har fått støtte i juridisk litteratur. Både Aarbakke og Andenæs legger til grunn at § 4-16 andre ledd første punktum, andre til fjerde ledd, samt § 4-17 utvilsomt ikke kan fravikes i vedtektene til skade for erverver.⁶⁰

Lovens ordlyd og klare forarbeidsuttalelser tilsier at reglene i §§ 4-16 og 4-17 må anses som preseptoriske for selskaper som har vedtektsfestet at erverv er betinget av samtykke. Imidlertid er det flere argumenter som trekker i retning av at rettskildebildet likevel ikke er så klart.

At §§ 4-16 og 4-17 er preseptoriske når samtykke er inntatt i vedtektene, harmonerer dårlig med utgangspunktet om vedtektsfrihet i § 4-15 første ledd. Dette kan skape uklare grenser for hvilke vedtektsreguleringer som omfattes av § 4-16 andre ledd eller kun faller inn under § 4-15 første ledd.⁶¹ Forarbeidsuttalelsen knytter seg til § 3-11, som var den tidligere lovbestemmelsen for samtykke ved erverv av aksjer i aksjeloven av 1976. Utgangspunktet etter den tidligere aksjeloven var at aksjer var fritt omsettelige. Hvilke omsetningsbegrensninger som var tillatt fulgte av lov, og det ville stride mot loven å vedtektsfeste andre omsetningsbegrensninger utover lovens regler. Nå er utgangspunktet motsatt. Erverv av aksjer er betinget av samtykke, såfremt ikke annet følger av vedtektene jf. § 4-15 andre ledd. Loven inneholder ikke reservasjoner for hvilke omsetningsbegrensninger som kan vedtektsfestes.

At loven legger opp til et annet system følger også av forutsetningene bak bestemmelsene om flertallsvedtak i §§ 5-19 og 5-20. Det følger av § 5-19 andre ledd første punktum at i selskaper hvor aksjene fritt kan skifte eier uten samtykke fra styret etter § 4-15 andre led, kreves det tilslutning som utgjør mer enn ni tideler av aksjekapitalen som er representert på generalforsamlingen for en beslutning om å innføre samtykkekrav fra selskapet. Ordlyden i bestemmelsen tilsier at forslag om vedtektsendring som innebærer at selskapet går tilbake til lovens hovedregel om

⁶⁰ Andenæs (2006) s. 182-183. Aarbakke mfl. (2012) s. 262

⁶¹ Ravlo-Losvik (2008) s. 106

styresamtykke, krever ni tidelsflertall. Det fremgår av § 5-20 nr. 2 at det kreves tilslutning fra samtlige aksjeeiere når selskapet «skal innføre andre begrensninger i adgang til å overdra eller erverve aksjer enn slike begrensninger som nevnt i § 5-19(2)». Ordlyden forutsetter at selskapet kan vedtektsfeste andre omsetningsbegrensninger enn hva som følger av aksjeloven. Dette samsvarer med utgangspunktet i § 4-15 første ledd, om at loven ikke begrenser hvilke omsetningsbegrensninger som tillates.

At forarbeidsuttalelsene bygger på et annet rettslig utgangspunkt, trekker i retning av at uttalelsene har mistet noe av sin betydning for dette spørsmålet. At loven fra 1997 bygger på at selskapet har frihet til å vedtektsfeste alle mulige omsetningsbegrensninger, taler for at samtykkereglene bør anses som deklarasjonelle og sådan fungere som bakgrunnsrett. Dette tilsier at §§ 4-16 og 4-17 bør komme til anvendelse bare når vedtektene er mangelfulle eller tause, slik som for reglene om forkjøpsrett i § 4-19. Reglene om forkjøpsrett i §§ 4-19 til 4-23 gjelder, såfremt noe annet ikke er fastsatt i vedtektene jf. § 4-19 første ledd. Lovens bestemmelser om forkjøpsrett kan med andre ord fravikes i vedtektene. Bestemmelsen gjentar vedtektsfriheten som følger av § 4-15 første ledd. Dette gir en bedre sammenheng i lovverket. Samtykkereglene i §§ 4-16 og 4-17 er ikke gitt en tilsvarende regel, som medfører at reglenes preseptoriske skranker er mer uklare enn for reglene om forkjøpsrett.

På den ene siden kan lovgivers valg om ikke å gi en bestemmelse som gjentar vedtektsfriheten i § 4-15 første ledd, tilsier at reglene er preseptoriske.⁶² Utformingen av ordlyden i § 4-15 andre ledd og uttalelsene i forarbeidene kan tale for at lovgiver bevisst valgte ikke å gi bestemmelser som gjentok vedtektsfriheten for samtykkereglene.

På den andre siden er aksjeselskaper i utgangspunktet gitt full frihet til å vedtektsregulere forkjøpsrett og øvrige omsetningsreguleringer jf. §§ 4-18 og 4-19, samt de omsetningsreguleringene som ikke fremgår av loven. Det kan anses som unaturlig at det vies vedtektsfrihet for samtlige omsetningsbegrensninger, men ikke på

⁶² Andenæs (2006) s. 182

styresamtykke, uten at lovgiver har gitt en begrunnelse for et slikt skille. En tenkelig begrunnelse for at samtykkereglene skal forstås preseptorisk er at enkelte av reglene inneholder et minoritetsvern, blant annet saklighetskravet i § 4-16 og innløsningskravet etter § 4-17 første ledd nr. 4. Hensynet til den enkelte aksjonær tilsier at bestemmelsene §§ 4-16 og 4-17 bør gi en ramme for vurderingen. Dersom aksjeselskap gis full frihet til å regulere samtykkereglene i vedtektene, kan dette åpne opp for misbruk fra selskapets side, eksempelvis ved at styret vektlegger utenforliggende hensyn. Imidlertid vil misbruk fra styret avhjelpes av reglene i § 6-28, som anvendes på alle omsetningsbegrensninger.

På et overordnet plan er det rimelig å legge til grunn at §§ 4-16 og 4-17 kan fravikes i vedtektene. For en grundigere redegjørelse av reglenes preseptoriske karakter, er det hensiktsmessig å se nærmere på de konkrete reglene.

6.2 Personelle regler

6.2.1 Kan avgjørelsesmyndigheten reguleres i vedtektene?

Det følger av § 4-16 første ledd andre punktum at *«det hører under styret å avgjøre om samtykke skal gis, hvis ikke vedtektene bestemmer noe annet»*. Ordlyden åpner uttrykkelig for at samtykkekompetansen kan legges til et annet organ enn styret. Det er opp til selskapet å bestemme hvem som skal samtykke til erverv av aksjer.

Det må imidlertid legges til grunn at selskapet ikke kan legge avgjørelsesmyndigheten til et organ utenfor selskapet. Dette følger av hovedregelen i § 4-15 andre ledd, hvor det fremgår at aksjeerverv er betinget av samtykke fra *«selskapet»*. Videre støttes dette også i juridisk litteratur.⁶³ Det er også alminnelig antatt at avgjørelsesmyndigheten ikke kan legges til bedriftsforsamlingen, ettersom de er gitt spesifikke oppgaver i asl. § 6-35.⁶⁴

Ordlyden stenger ikke for at vedtektene kan bestemme at avgjørelsesmyndigheten blir lagt til generalforsamlingen, eller at *både* styret og generalforsamlingen skal ha denne

⁶³ Andenæs (2006) s.184. Aarbakke mfl. (2012) s. 260

⁶⁴ Aarbakke mfl. (2012) s. 260

kompetansen. Et særlig spørsmål er om generalforsamlingen, som en direkte følge av loven, kan tillegges denne avgjørelsesmyndigheten. Det følger klart av ordlyden at «*det hører under styret å avgjøre om samtykke skal gis*». Ordlyden tilsier at kompetansen hører eksklusivt til styret dersom vedtektene ikke bestemmer hvem myndigheten er lagt til. Den mest nærliggende forståelse av ordlyden er at generalforsamlingen ikke kan ta fra styret denne kompetanse, med mindre noe annet fremgår av vedtektene.⁶⁵

Generalforsamlingen er imidlertid selskapets øverste myndighet jf. § 5-1. Som selskapers øverste autoritet har det kompetanse til å instruere styret vedrørende spørsmål om samtykke skal gis eller ikke, eventuelt omgjøre styret beslutning. Dette tilsier at styret ikke kan nekte erverv av aksjer, dersom erverver har skaffet seg samtykke av generalforsamlingen. Til tross for at ordlyd er klar, må det legges til grunn at generalforsamlingen, i kraft av å være selskapets øverste autoritet, kan instruere styret om å gi eller nekte samtykke.⁶⁶

6.2.2 Kan aksjeerverv fra erververs «personlige nærstående eller slektninger» reguleres i vedtektene?

Det følger av § 4-16 andre ledd andre punktum at samtykke ikke kan nektes, dersom eierskifte skjer ved arv eller på annen måte når erverver er den tidligere eiers «*personlige nærstående eller slektning i rett opp – eller nedstigende linje*». Ordlyden tilsier at aksjeerverv fra avhenders personlige nærstående og slektninger ikke kan reguleres i selskapets vedtekter. I forarbeidene understrekte justiskomiteens flertall at nærstående og arvinger gjennom vedtekter kan fratras den vernede stillingen som lovteksten gir. En slik regel vil også sørge for at det blir samme løsning som for reglene om forkjøpsrett i § 4-21 andre ledd.⁶⁷ Det kan på bakgrunn av forarbeidene og systembetraktninger legges til grunn at aksjeselskaper kan vedtektsfeste at nærstående og slektninger ikke skal ha det vernet loven gir.

⁶⁵ Bråthen (2003) s. 75.

⁶⁶ Aarbakke mfl. (2012) s. 260, Andenæs (2006) s. 185 med videre henvisning til Marhinussen/Aarbakke s. 100, Hansen, Matre og Wiig (1998), s. 68. Se motsatt konklusjon Bråthen (2003) s. 75

⁶⁷ Aarbakke mfl. (2012) s. 265

6.3 Prosessuelle regler

6.3.1 Kan fristen i § 4-16 fjerde ledd forlenges eller kortes ned i vedtektene?

Det følger av asl. § 4-16 fjerde ledd at dersom erverver ikke er underrettet om at «*samtykke er nektet innen to måneder etter at melding om ervervet kom inn til selskapet, anses samtykke å være gitt*». Spørsmålet er om aksjeselskaper kan gi en lengre eller kortere frist enn to måneder i vedtektene.

Lovens ordlyd i § 4-16 er taus om hvorvidt regelen kan reguleres i vedtektene. Av § 4-17 andre ledd følger det uttrykkelig av ordlyden at vedtektene kan gi erverver en lengre frist enn det som følger av lovens frist på to måneders. Formålet med reglene i § 4-17 er å unngå en permanent situasjon hvor erverver ikke kan utøve sine aksjonærrettigheter.⁶⁸ Det er til gunst for erverver om han innrømmes mer tid til å berøpe seg en av rettsmidlene i § 4-17. At lovgiver ikke har valgt å gi en tilsvarende bestemmelse for fristens lengde i § 4-16 fjerde ledd, kan tilsi at fristen ikke kan forlenges i vedtektene. Fristen beskytter erververen mot at selskapet bruker urimelig lang tid på å underrette ham om at samtykke nektes. Dersom vedtektene inneholder en frist som er lengre enn lovens, vil det være til ulempe for erverver. Hensynet til erverver henger sammen med prinsippet om at aksjer er fritt omsettelige. Fristens lengde bygger på en avveining mellom selskapets interesser og aksjers omsettelighet. Dersom fristen forlenges med mer enn to måneder, vil det være en ytterligere begrensning i aksjers frie omsettelighet. For å unngå at aksjer blir «låst» ved at erverver ikke kan påberøpe seg aksjonærrettigheter, bør ikke fristen i § 4-16 fjerde ledd kunne forlenges.

Det følger av forkjøpsretsreglene at frister som gjelder for utøvelsen av forkjøpsretten ikke kan forlenges i vedtektene jf. § 4-23 fjerde ledd. For å gjøre forkjøpsretten gjeldende, må melding om dette være kommet frem til selskapet senest to måneder etter at selskapet fikk beskjed om eierskiftet jf. § 4-23 første ledd. Den klare ordlyden «*kan ikke forlenges*» tilsier at reglene er preseptoriske.⁶⁹ Fristreglene for forkjøpsrett i § 4-23 første ledd og samtykke 4-16 fjerde ledd er nærmest

⁶⁸ asl. § 4-1 andre ledd, ot.prp nr.18 (1974-1975) s. 45, Andenæs (2006) s. 184

⁶⁹ Andenæs (2006) s. 223, Eide (2009) s. 282

tilsvarende. Hovedformålet bak begge bestemmelsene er å beskytte erverver. Sammenhengen i lovverket taler derfor for at fristen i § 4-16 fjerde ledd ikke kan forlenges i vedtektene.

En kortere frist derimot vil være til gunst for erverver. Ettersom en slik vedtektsregulering vil ivareta hensynet til erverver, må det legges til grunn at selskapet kan vedtektsfeste en kortere frist enn det som følger av § 4-16 fjerde ledd.

6.4 Materielle regler

6.4.1 Kan vilkåret om «saklig grunn» vedtektsreguleres?

Det følger av § 14-6 andre ledd at:

«Samtykke kan bare nektes når det foreligger saklig grunn for det. Samtykke kan ikke nektes ved eierskifte ved arv eller på annen måte når erververen er den tidligere eiers personlige nærstående eller slektninger i rett opp- eller nedstigende linje. I vedtektene kan det fastsettes nærmere vilkår for å nekte samtykke».

En naturlig språklige forståelse av «kan bare nektes» tilsier at når samtykke er inntatt i vedtektene, må nektelse av samtykke bygge på en saklig grunn. Ordlyden tilsier at vilkåret om saklig grunn er et ufravikelig krav. Videre følger det av siste punktum at de nærmere vilkårene for å nekte samtykke fastsettes i vedtektene. Ordlyden «fastsettes nærmere vilkår for å nekte samtykke» kan forstås slik at vedtektsfriheten bare gjelder presiseringer innenfor terskelen «saklig grunn», eller at styret kan fastlegge vilkår utover lovens terskel. Ordlyden gir ikke et entydig svar på om selskapet står fritt til å regulere saklighetskravet. I aksjelovens forarbeidene legges det til grunn at reglene setter rammer for selskapets nektelsesgrunnlag.⁷⁰ Ordlyden kan forstås slik at selskapet bare gir adgang til å sette nærmere vilkår innenfor lovens krav til «saklig grunn». Det samme legges til grunn i juridisk litteratur.⁷¹

⁷⁰ NOU 1996:3 s. 120

⁷¹ Aarbakke mfl. (2012) fremgår indirekte av sitatet: ”Både innholdet og plasseringen av annet ledd annet punktum skulle tilsi at bestemmelsen ikke kan fravikes i vedtektene, jf. at den etterfølgende forskriftshjemmel i tredje punktum bare gir adgang til å fastsette «nærmere vilkår»” s. 265

Regelen om at samtykke ikke kreves for erververens personlig nærstående og arvinger, kan fravikes i vedtektene. At forarbeidene uttrykkelig angir dette som en deklarasjonsregel, trekker i retning av at de gjenstående reglene må forstås som preseptoriske. Etter mitt syn burde lovgiver regulert selskapets vedtektsfrihet i lovteksten, i stede for i forarbeidene. Det vil i større grad bidra til å klargjøre om reglene er preseptoriske eller deklarasjonsregler, dersom dette blir direkte sitert i lovteksten.

Vilkåret «*saklig grunn*» må ses i sammenheng med reglene i asl. §§ 5-21 og 6-28 og avtaleloven § 36. Som Andenæs påpeker dekker vilkåret «*saklig grunn*» til dels det samme som kommer til uttrykk i generalklausulene.⁷² For spørsmål om vilkåret «*saklig grunn*» kan vedtektsreguleres, er dette relevant ettersom reglene om myndighetsmisbruk ikke kan fravikes generelt i vedtekter.⁷³

At saklighetsvurderingen etter asl. § 4-16 andre ledd og urimelighetsvurderingen etter avtl. § 36 dekker de samme vurderingsmomenter følger av forarbeidene til aksjeloven.⁷⁴ Som følge av at alle omsetningsbegrensninger ble tillatt, kom departementet frem til at det var nødvendig at avtl. § 36 kom til anvendelse for vedtektsbestemte omsetningsbegrensninger jf. asl. § 4-15 fjerde ledd. I den forbindelse uttalte departementet at urimelige samtykkekláusuler måtte vurderes etter saklighetskriteriet i aksjeloven, og ikke etter avtaleloven § 36.⁷⁵ Det samme la Høyesterett til grunn i Rt. 2011 s.1641. Tvisten gjaldt hvilken pris som skulle betales ved overdragelse av leiligheter i et borettslag. Et sentralt spørsmål var om borettslaget hadde vedtektsfestet vilkår som det ikke var «*saklig grunn*» til jf. brl. § 4-4. Høyesterett uttalte at:

«Avtaleloven § 36 åpner for at en avtale kan settes til side eller endres dersom det vil virke urimelig å gjøre den gjeldende. I borettslagsloven § 4-4 annet punktum er det fastsatt at vilkår for eierskifte ikke kan vedtektsfestes uten "sakleg grunn". Saklighetsvurderingen etter borettslagsloven § 4-4 er langt på

⁷² Andenæs (2006) s. 186

⁷³ Se kapittel 7.2

⁷⁴ Ot.prp nr.36 (1993-1994) s.100

⁷⁵ Ot.prp nr.36 (1993-1994) s.100

vei sammenfallende med den vurdering avtl. § 36 gir anvisning på. Jeg forankrer derfor min drøftelse i avtaleloven § 36.»

Dommen gjaldt burettslagsloven, ikke aksjeloven. Dommen har likevel overføringsverdi til aksjeselskap. Borettslag er samvirkeforetak. Samvirkeforetak og aksjeselskap har flere likheter når det gjelder overdragelse av andel i selskaper sml. samvirkelova § 14 og asl. § 4-16. Saklighetsvurderingen etter samvirkelova, burettslagslova og aksjeloven er ikke nødvendigvis sammenfallende. Andre hensyn og forskjellige prinsipper vil gjøre seg gjeldende for ulike selskapsformer. Dette tar generalklausulen i avtl. § 36 høyde for, da bestemmelsen beror på en konkret rimelighetsvurdering. Derfor kan uttalelsene om saklighetsvurderingen etter burettslagslova og avtl. § 36, også være relevant for aksjeselskapsloven. Høyesterett legger til grunn at avtaleloven kan anvendes direkte på vedtektene, dette kommer jeg tilbake til i kapittel 7.

Avtaleloven § 36 og reglene om myndighetsmisbruk i asl. §§ 5-21 og 6-28 er alle generalklausuler. Det følger av ordlyden i asl. §§ 5-21 og 6-28 at styret og generalforsamlingen ikke kan foreta seg noe som er egnet til å gi enkelte aksjeeiere eller andre en *«urimelig fordel på andre aksjeeieres eller selskapets bekostning»*. Etter ordlyden i avtl. § 36 kan en avtale lempes, dersom det vil *«virke urimelig»* å gjøre den gjeldende. Det sentrale vilkåret er *«urimelig»*. Rimelighetssensuren etter bestemmelsene er bred og man kan gjøre gjeldende de samme vurderingsmomentene etter avtl. § 36 og asl. §§ 5-21 og 6-28. Interesseavveiningen vil hovedsakelig bygge på avhender og erververs interesse opp mot selskapets interesser. Vurderingene vil i stor grad konsumere hverandre. I tillegg til at avtaleloven og saklighetsvurderingen også vil overlape hverandre, tilsier dette at saklighetsvurderingen etter § 4-16 andre ledd og rimelighetssensuren etter §§ 5-21 og 6-28 og avtl. § 36 bero på den samme interesseavveiningen.

Et argument som støtter opp under dette er at både samtykkereglene og generalklausulene bygger på et minoritetsvern. Utgangspunktet er at omsetningsbegrensninger ivaretar selskapets interesser hvor flertallet bestemmer. Likevel må innholdet i *«saklig grunn»* anses å bygge på et visst minoritetsvern. Ved at loven stiller krav til flertallets beslutning legger det skranker på majoritetens

innflytelse overfor den enkelte aksjeeier eller minoritetsgruppe. I likhet med myndighetsmisbruksreglene stilles det kvalitetskrav til flertallets beslutninger. At saklighetsvurderingen i asl. § 4-16 og reglene om myndighetsmisbruk i §§ 5-21 og 6-28 verner om minoriteten i aksjeselskapet, tilsier at vurderingene beror på den samme interesseavveiningen. På bakgrunn av disse drøftelsene, kan det legges til grunn at saklighetsvurderingen etter asl. § 4-16 andre ledd, urimelighetsvurderingen etter §§ 5-21 og 6-28 og avtl. § 36 i stor grad bygger på den samme interesseavveiningen, og langt på vei er sammenfallende.⁷⁶

Reglene om myndighetsmisbruk er så grunnleggende at selskapet ikke har en generell adgang til å fravike dem i vedtektene.⁷⁷ Ettersom vurderingen vil bestå av de samme vurderingsmomenter vil bestemmelsene konsumere hverandre. Kravet om saklig grunn må derfor anses å være et preseptorisk krav til vedtektsbestemmelser om samtykke. Det må derfor legges til grunn at aksjeselskaper ikke kan vedtektsfeste at det ikke gjelder et saklighetskrav for nektelse av samtykke. En slik vedtektsbestemmelse ville i så fall være i strid med kravet om «*saklig grunn*» i § 4-16, samt myndighetsmisbruksreglene i §§ 5-21 og 6-28. På den måten oppstår det heller ikke et unaturlig skille mellom samtykkeklausuler og de øvrige omsetningsbegrensningene. Samtlige vedtektsbestemte omsetningsbegrensninger vil kunne kjennes ugyldig etter reglene om myndighetsmisbruk, og eventuelt etter avtl. § 36. Loven legger de samme begrensningene på reglene om samtykke som de øvrige omsetningsbegrensningene.

Aksjeselskaper kan dermed ikke håndheve selve utøvelse av samtykkemyndigheten, som er i strid med saklighetskravet i § 4-16. Likevel kan selskapet i en viss utstrekning ved formålsangivelser og vedtekter regulere rammebetingelser for erverv av aksjer, slik at disse legger premissene for saklighetsvurderingen. Av den grunn fungerer det et samspill mellom vedtektene og saklighetsvurderingen, ved at selskapets disposisjoner virker inn på temaet for den lovbestemte saklighetsvurderingen. I Østlendingen⁷⁸ la vedtektene premissene for saklighetsvurderingen. Høyesterett godtok at selskapet var berettiget til å nekte

⁷⁶ Kapittel 7.1

⁷⁷ Kapittel 7.1

⁷⁸ Rt. 1999, s. 1682

godkjenning av aksjeoverdragelser, som var forankret i en samtykkeklausul i selskapets vedtekter. Samspillet mellom saklighetsvurderingen og vedtektene kommenterte Høyesterett også i Stangeskovene.⁷⁹ Førstvoterende påpekte at verken selskapets ønske om en begrensning i aksjeandel eller ønsket om spredt aksjeeierkultur var vedtektsfestet, og uttalte at:

«Når styrets adgang til å nekte samtykke på et slikt grunnlag skal vurderes, er det naturlig i første omgang å undersøke om det er noe i selskapets vedtekter som indikerer at en slik begrensning i eierandelen er tilsiktet. En mulighet er å ta inn bestemmelser i vedtektene som begrenser hvor mange aksjer en aksjonær kan eie»⁸⁰.

Uttalelsen tilsier at resultatet i dommen kunne blitt et annet, dersom Stangeskovene hadde vedtektsfestet en klausul om andelsbegrensninger. I Stangeskovene hadde ikke selskapet vedtektsfestet momenter for saklighetsvurderingen. Et tilsvarende samspill er det mellom vedtekter og reglene for myndighetsmisbruk. Vedtektene påvirker vurderingen av hva som er «urimelig» etter §§ 5-21 og 6-28.

Myndighetsmisbruksreglene ses i sammenheng med likhetsgrunnsetningen i § 4-1, som gir alle aksjer lik rett i selskapet. Likhetsprinsippet kan fravikes ved såkalte aksjeklasser. Innføring av aksjeklasser vil tilsi at aksjene deles inn i klasser med ulike rettigheter.⁸¹ Dersom selskapet har vedtektsbestemte aksjeklasser, vil det påvirke vurderingen av «urimelig fordel» i §§ 5-21 og 6-28.

6.4.2 Oppsummering

Konklusjonen er at selskapet har mulighet til å vedtektsregulere innholdet i saklighetskravet. Men bare innenfor lovens terskel. Ettersom vilkåret «saklig grunn» verner minoritetens interesser i selskapet, må loven anses å gi en begrensning for vedtektsfestede nektelsesgrunner som går utover lovens presisering av saklig grunn. Sammenheng mellom asl. § 4-16 andre ledd, asl. §§ 5-21 og 6-28 og avtl. § 36, tilsier at vilkåret om saklig grunn er et preceptorisk krav som begrenser selskapets

⁷⁹ Rt. 2013 s. 241

⁸⁰ Avsnitt 60

⁸¹ Aarbakke mfl. (2012) s. 227. Eksempelvis at enkelte aksjer skal ha fortrinnsrett til utbytte eller rett til innløsning.

vedtektsfrihet. Sammenhengen i regelverket innebærer at det ikke oppstår et unaturlig skille for hvilke preseptoriske krav det stilles til de ulike omsetningsbegrensningene. Det er vedtektene som legger premissene for saklighetsvurderingen. Som vist til i Østlendingen og Stangeskovene vil vedtektsfestede regler om samtykke ha avgjørende betydning for om begrunnelsen er saklig eller ikke.

6.4.3 Kan selskapet vedtektsfeste en samtykkeklausul om at erverver må tiltre en aksjonæravtale for å erverve aksjer i selskapet?

Aksjeselskaper kan legge premissene for saklighetsvurderingen i vedtektene. I det følgende skal det drøftes om styret kan vedtektsfeste at det er en saklig grunn å nekte samtykke at erververen ikke vil forplikte seg til en aksjonæravtale.

Utgangspunktet er at forholdet mellom erverver og selskapet bestemmes av selskapets vedtekter jf. asl. § 4-13 fjerde ledd. Det er vedtektene som avgjør rettsforholdet mellom aksjonær og selskapet, selv om aksjonæren har fått uriktig informasjon om hva vedtektene går ut på.⁸²

Aksjeloven inneholder rettslige begrensninger vedrørende hva som kan fastsettes i vedtektene. Det kan blant annet ikke vedtektsfestes at et styremedlem skal gjenvelges.⁸³ I aksjonæravtalen kan derimot dette fastsettes. Ved at avtalefriheten rekker lenger enn vedtektsfriheten, kan aksjonæravtaler utfylle vedtektenes generelle regler.⁸⁴ Ved å pålegges ny erverver om å forplikte seg etter en aksjonæravtale, vil aksjeeierne nyte godt av både avtalefriheten og vedtektsfriheten. Det er på det rene at aksjeeiere kan bli enige om at erverv av aksjer skal være betinget av at erverver forplikter seg til en aksjonæravtale. Spørsmålet er om det også kan inntas i vedtektene.

⁸² Aarbakke mfl. (2004) s. 250

⁸³ asl. § 6-3

⁸⁴ Hjort (2005) s. 67

I en uttalelse fra lovavdelingen i 1985 fremgår det at:

«Det kan ikke være tvil om at handelsregisterføreren skal avvise vedtektsbestemmelser som stiller krav om undertegning av aksjonæravtale som vilkår for aksjeerwerb eller som pålegger styret å nekte godkjenning av aksjeovergang hvor erververen ikke undertegner en aksjonæravtale. Slike vedtektsbestemmelser er som nevnt i strid med aksjeloven»⁸⁵

Lovavdelingen tar klart standpunkt til at undertegning av aksjonæravtaler ikke kan anses som en nektelsesgrunn for selskapet. Denne oppfatningen har fått bred støtte i juridisk teori.⁸⁶ Det ledende synspunkt er at det ikke er ansett som en saklig grunn for samtykkenektelse at erververer tiltrer en aksjonæravtale, og at slike vedtektsbestemmelser anses som ugyldige.

Lovavdelingen påpeker at aksjonæravtalen ikke må medføre at selskapets vedtekter griper inn i prinsippet om aksjers omsettelighet. Som presisert under kapittel 4.1.2, har dette hensynet i mer eller mindre grad måttet vike, da aksjeloven av 1997 ikke legger skranker på hvilke omsetningsbegrensninger som er tillatt. Lovavdelingens uttalelser fra 1985 gjaldt i tilknytning til den tidligere aksjelov av 1976. Muligheten til å fastsette begrensninger i aksjers omsettelighet var betydelig mer begrenset etter den tidligere aksjelov, sammenlignet med gjeldende lov. Prinsippet om at aksjer er fritt omsettelige vil dermed ikke fremstå som et særlig tungtveiende argument for å nekte en klausul om tiltredelse av aksjonæravtaler.⁸⁷

Et annet argument mot at tiltredelse av aksjonæravtaler ikke bør tillates som en «*saklig grunn*», er at bestemmelsene om vedtektenes minsteinhold i asl. § 2-2 bygger på en forutsetning om at vedtektene skal leses i sin helhet, uten henvisning til utenforstående forhold som eks. lov og avtaler. I dansk rett har et slik argument blitt fremmet.⁸⁸ Bestemmelsen kan imidlertid ikke forstås slik. Vedtektene må kunne henvise til andre dokumenter, konvensjoner og lovregler, uten at vedtektene er

⁸⁵ Lovavdelingen (1985)

⁸⁶ Andenæs (2006) s. 194, Bråthen (1996) s. 245, Cordt-Hansen, Hugo Matre, Søren Wiig (1998) s. 69, Andenæs (2009) s. 16

⁸⁷ Uttalelsene fra lovavdelingen kan ha større betydning for allmennaksjeselskaper.

⁸⁸ Werlauff (2009) s. 195

ugyldige. Det må imidlertid for henvisninger til avtaler, stilles et minimumskrav om at aksjonæravtalen lar seg identifiseres etter de opplysningene som gis i vedtektene. Grunnprinsippet er at vedtektene skal ha et selvstendig innhold, slik at blant annet tredjemenn kan undersøke disse før han blir aksjeeier.⁸⁹ Vedtekter som kun inneholder en ren henvisning til at samtykkereglene er nærmere regulert i aksjonæravtaler, kan ikke anses som gyldige.⁹⁰

Vedtektsfestede klausuler om at ingen kan overdra aksjer til ny aksjeeier uten at denne tiltrer avtalen som fremgår i aksjonæravtaler, kan skape klarhet og åpenhet.⁹¹ Et av formålene ved å gi selskaper fri adgang til å begrense aksjers omsettelighet i vedtektene, var at aksjonærene seg imellom bør ha samme frihet til å vedtektsfeste begrensninger i omsetteligheten, som til å begrense omsetteligheten i aksjonæravtale.⁹² Hensikten var at selskaper skulle oppfordres til å vedtektsfeste vilkår i stedet for å avtale seg imellom, ettersom vedtekter er offentlige i foretaksregisteret. Ved å vise til aksjonæravtaler i vedtektene vil formålet om åpenhet ivaretas på en bedre måte enn om avtalen ikke nevnes i vedtektene.

Felles forutsetninger er ytterligere et argument som trekker i retning av at vilkår om tiltredelse av aksjonæravtale bør tillates. Dersom vilkåret om at aksjeerverv er betinget av tiltredelse i en aksjonæravtale, skapes det større forutsigbarhet for partene om det også vedtas i vedtektene. På den måten vil de opprinnelige partenes forutsetninger sikres på en praktisk måte.⁹³ Videre vil det være en fleksibel ordning, ved at aksjonærene kan endre avtalens bestemmelser uten å måtte følge de formelle regler ved vedtektsendringer.⁹⁴

Et annet argument som lovavdelingen trekker frem, er at det går et prinsipielt skille mellom vedtekter og avtaler. Det følger innledningsvis av uttalelsen at:

«Aksjeeierne kan ikke gi en aksjonæravtale en sterkere stilling ved å henvise til den i vedtektene. Avtalens bestemmelser må i tilfelle gjengis i vedtektene,

⁸⁹ Ravlo-Losvik (2008) s. 95

⁹⁰ Ravlo-Losvik (2008) s. 95

⁹¹ Ravlo-Losvik (2008) s. 87, som holder spørsmålet åpent.

⁹² Andenæs (2006) s. 181

⁹³ Ravlo-Losvik (2008) s. 98

⁹⁴ Som blant annet å sende melding til foretaksregisteret jf. fregl. § 4-1

men blir da også underlagt aksjelovens alminnelige begrensninger i vedtektsfriheten».

Uttalelsene forstås slik at avtaler ikke kan gis selskapsrettslig virkning ved kun en henvisning til avtalen i vedtektene. Det vil fremstå som uheldig om aksjonæravtaler gis samme status som en vedtektsbestemmelse, uten at den er inntatt i vedtektene og registrert i foretaksregisteret.⁹⁵ Imidlertid vil ikke en klausul om tiltredelse av aksjonæravtale som et vilkår for erverv av aksjer, være det samme som å gi avtalen selskapsrettslige virkninger.⁹⁶ Klausulene i aksjonæravtalen kan ikke gjennomføres selskapsrettslig. Den selskapsrettslige konsekvensen av slike klausuler er begrenset til om selskapet skal eller kan nekte en erverver å eie aksjer i selskapet, dersom vilkåret ikke er oppfylt.⁹⁷

Aksjonæravtalen kan inneholde klausuler som er i strid med aksjeloven. Oslo byrett uttalte blant annet i RG.1989 s. 373 at «*Det må anses på det rene at det er full adgang til å inngå aksjonæravtaler med annet innhold enn det som kan vedtektsfestes etter aksjeloven*». Dette kan få betydning for saklighetsvurderingen. I avtaler er det en friere adgang til å nekte eierskifte enn for vedtekter.⁹⁸ Imidlertid vil avtaler som går ut på at nektelse av aksjeerverv bygger på usaklige grunner, kunne lempes etter avtl. § 36 og prinsippene i NL 5-1-2.

6.4.4 Oppsummering

Loven løser ikke spørsmålet om tiltredelse av aksjonæravtaler kan anses som en «*saklig grunn*» for nektelse av aksjeerverv, og lovavdelingen uttalte seg i tilknytning til den tidligere aksjeloven. Det må legges til grunn at det er uklart hva som er gjeldende rett. Flere argumenter trekker i retning av at vedtektsfestede klausuler om tiltredelse av aksjonæravtale ved erverv av aksjer burde være en saklig nektelsesgrunn etter asl. § 4-16 andre ledd. I så fall bør det av hensyn til tredjemenn stilles er klarhetskrav til henvisningen i vedtektene.

⁹⁵ Bråten (1996) s. 244

⁹⁶ I teori diskuteres det hvorvidt aksjonæravtaler kan få selskapsrettslig virkning. Woxholth (2012) og Giertsen (2002) s. 537

⁹⁷ Ravlo-Losvik (2009) s. 98

⁹⁸ Giertsen (2002) s. 537

6.4.5 Kan tiltredelse av aksjonæravtale forstås som «*visse egenskaper*» i asl. § 4-18 første ledd?

Dersom konklusjonen er at selskapet ikke kan oppstille vilkår for samtykke at erverver tiltrer en aksjonæravtale, kan det stilles spørsmål om en slik tiltredelse kan anses som «*visse egenskaper*» i asl. § 4-18 første ledd.

Utgangspunktet er at det må skilles mellom vedtektsbestemte vilkår for å nekte samtykke i § 4-16 og vedtektsbestemmelser som fremgår av § 4-18. Spørsmålet er om den aktuelle vedtektsbestemmelse er konstruert som vilkår for å erverve eller eie aksjer, eller som et vilkår for å nekte samtykke til erverv. Svaret beror på hvilken bestemmelse som kommer til anvendelse.⁹⁹

I samme uttalelse fra lovavdelingen i 1985 følger det at vedtektsbestemmelser om at styret kan nekte å godkjenne aksjeovergang, dersom erverver ikke underskriver en aksjonæravtaler «*ikke er av slik karakter at den kan sies å stille vilkår om at erververen ”skal ha visse egenskaper” i aksjeloven § 3-4 første ledd*»¹⁰⁰

Både Andenæs og Aarbakke konkluderer med at selskaper ikke kan vedtektsfeste at «*visse egenskaper*» er at erverver tiltrer en aksjonæravtale.¹⁰¹

Etter § 4-18 første ledd kan det fastsettes i vedtektene at aksjeerververe eller aksjeeierne skal ha «*visse egenskaper*». Spørsmålet er om ordlyden i «*visse egenskaper*» er vid nok til å omfatte tiltredelse av avtaler.

Ordlyden knytter seg hovedsakelig til erververs kvalifikasjoner, som blant annet yrke, bosted og familie. I juridisk litteratur er det enighet om at ordlyden har et videre anvendelsesområde.¹⁰² Det trekkes blant annet frem at eiervilkåret kan omfatte andre eierforhold, enn egenskaper, yrker mv.¹⁰³ Det kan eksempelvis bestemmes at ingen skal ha mulighet til å erverve aksjer i selskapet, uten at erverver er eier av aksje i et

⁹⁹ Andenæs (2006) s. 207

¹⁰⁰ Lovavdelingen (1985)

¹⁰¹ Andenæs (2009) s.16, Aarbakke mfl. (2012) s. 277. Det gis ingen begrunnelsen utover lovavdelingens uttalelse.

¹⁰² Bråthen (1996) s. 233

¹⁰³ Aarbakke mfl. (2004) s. 276

annet selskap, eller at erverver er medlem av en bestemt forening. Dette faller innenfor ordlyden i § 4-18.¹⁰⁴

Tiltredelse av avtale er ikke i kjerneområdet av ordlyden «*visse egenskaper*», da eksemplene som det vises til knytter seg til erververs personlige egenskaper og hans eierforhold. At bestemmelsen skal omfatte vedtakelse av avtaler, vil etter mitt syn være å trekke ordlyden for langt. Ettersom reglene for vedtektsfestede personklausuler ikke er endret fra 1976-loven, tilsier det at lovavdelingens uttalelse må legges til grunn for dette spørsmålet. Følgelig må det ut ifra ordlyden og lovavdelingens klare uttalelser, anses som rimelig klart at tiltredelse at aksjonæravtale ikke kan anses som «*visse egenskaper*» jf. asl. § 4-18.¹⁰⁵

6.5 Kan rettsvirkningene i asl. § 4-17 reguleres i vedtektene?

Dersom et samtykke nektes av styret kan det få inngripende følger for både avhender og erverver. Rettsvirkningene som følger av § 4-17 er gitt for å beskytte erverver. Dersom erververen ikke kan utøve aksjonærrettighetene, vil det medføre at aksjene blir «låst inne» på ubestemt tid.¹⁰⁶ Bestemmelsen verner erververens interesser og ikke avhenderens, selv om avhender kan dra nytte av reglene. Spørsmålet er om reglene i § 4-17 er preseptoriske, eller om selskaper kan begrense eller utvide de rettsvirkningene som følger av bestemmelsen i vedtekter.

Det fremgår ikke av ordlyden i § 4-17 at bestemmelsen generelt kan fravikes eller ikke. Av forarbeidene var det ønskelig at reglene i § 4-17 skulle sikre et mer effektivt vern for erverver, ved at selskapet ble pålagt en plikt til å finne en annen løsning for erverver dersom samtykke ble nektet.¹⁰⁷ Formålet bak bestemmelsen er å verne erverver, som kan tilsi at reglene er ufravikelig så langt det ikke kommer til skade for erverver. Dette bygger blant annet tidsfristen i andre ledd på, hvor selskapet kan vedtektsfeste en lenger frist for erverver å iverksette tiltakene.

¹⁰⁴ At ordlyden favner vidt støttes også av Andenæs (2006) s. 208

¹⁰⁵ Ravlo-Losvik(2008) konkluderer med at det er usikkert om en slik klausul kan klassifiseres som en personklausul jf. s. 100

¹⁰⁶ NOU 1996:3 s. 122

¹⁰⁷ NOU 1996:3 s. 122

Etter forarbeidene til aksjeloven skal samtykkereglene angi en ramme for hva som kan fastsettes om «*konsekvenser av at samtykke blir nektet*».¹⁰⁸ Uttalelsene tilsier at de handlingsalternativer som listes opp i § 4-17 verken kan avskjæres eller innskrenkes i vedtektene. Som nevnt under kapittel 6.1, er det usikkert om disse uttalelsene skal legges til grunn, ettersom de relaterer seg til den tidligere aksjelov av 1976.

6.5.1 Omgjøring av avtalen

Det følger av § 4-17 første ledd, nr.1 at erverver kan omgjøre avtalen med avhender, «*hvis ikke noe annet er fastsatt i avtalen*». Forholdet mellom avhender og erverver beror på avtalerettslige prinsipper. Selskapet står utenfor rettsforholdet, og kan derfor ikke regulere omgjøringsadgangen i vedtektene eller motsette seg at avtalen endres.

Etter § 4-17 andre ledd kan selskapet vedtektsfeste at fristen skal være lenger enn to måneder. Dersom selskapet har vedtektsfestet en lenger frist for å iverksette et av rettstiltakene, medfører det at avhender må akseptere at erverver krever omgjøring senere enn to måneder etter at han mottok etterretning om samtykkenektelse. Avhender kan likevel sikre seg mot dette ved å avtale med erverver at fristen for omgjøring faller på et tidligere tidspunkt enn hva som måtte følge av vedtektene.¹⁰⁹

6.5.2 Avhendelse av aksjen

Etter § 4-17 første ledd nr.2 kan erververen avhende aksjen, dersom han nektes samtykke til eget erverv. For tilfeller hvor erverver selger aksjen vil ervervet betinges av samtykke fra styret, slik at styret kan føre kontroll med videresalget. Hva gjelder fristen i § 4-17 andre ledd kan styret gi erverver en lenger frist i vedtektene. Dersom erverver vies mer tid til å finne en aksjonær som styret vil godkjenne, vil det være til gunst for både erverver og styret. Videre avhendelse vil sørge for at erverver, som er blitt nektet samtykke, får tilbake det han betalte for aksjene. Begrensninger i erververs mulighet til å selge aksjene, vil være til ugunst for erverver. At selskapet fremdeles

¹⁰⁸ NOU 1996:3 s. 129

¹⁰⁹ Jenssen (2010) s. 49

kan føre kontroll med aksjeeier, samt hensynet til erverver, tilsier at selskapet ikke kan vedtektsregulere at erverver ikke kan avhende aksjen videre.

6.5.3 Søksmål

Det følger av § 4-17 første ledd nr.3 at erverver kan reise søksmål om gyldigheten av samtykket. Etter § 5-22 kan aksjeeier, styremedlem eller daglig leder reise søksmål med påstand om at generalforsamling har foretatt en ugyldig beslutning. Det er alminnelig antatt at disse individrettighetene ikke kan begrenses i selskapets vedtekter jf. asl. § 5-3 andre ledd første punktum. Andenæs gir uttrykk for at dette også må gjelde for andre søksmålsberettigede uten at loven uttrykkelig angir det.¹¹⁰

Hovedregelen er at erverver må ha samtykke for å kunne bli aksjonær. Før samtykket er gitt, tilkommer ikke aksjonærrettighetene erverver. Formålet med § 5-22 er å føre kontroll med lovligheten av generalforsamlingens beslutning og verne den enkelte aksjonær. Tilsvarende for § 4-17 tredje ledd er formålet å verne erverver og sikre lovligheten av styrets samtykkeklausuler. Formålsbetraktninger tilsier at det bør være samme begrensning for de aksjonærer som tilkjennes disse aksjonærrettighetene som for erververe. Søksmålsadgangen for erverver bør ikke begrenses i vedtektene, da det vil være til ulempe for ham. En slik regel støttes av forarbeidene, som legger til grunn at selskapet kan fastsette i vedtekter at selskapet skal innløse aksjene eller finne en annen kjøper etter at erverver har tatt saken til doms.¹¹¹ Utgangspunktet er at erverver ikke kan kreve at selskapet finner en annen kjøper eller at selskapet innløser aksjene. Selskapet kan selv velge å fastsette dette i vedtektene ettersom slike klausuler vil være til gunst for erverver.

I tillegg må det legges til grunn at selskapet ikke kan vedtektsfeste at adgang til søksmål ikke kan påberopes, da tvisteloven avgjør hvorvidt det foreligger rettslig interesse eller ikke jf. § 2-2.

¹¹⁰ Andenæs (2006) s. 325

¹¹¹ NOU 1996:3 s. 121

6.5.4 Innløsning av aksjen

Etter asl. § 4-17 første ledd nr.4 kan erverver kreve aksjene innløst etter reglene i tredje til sjette ledd. I forarbeidene påpekte utvalget at selv om rettighetene er adressert til erverver, er regelen begrunnet i avhenderens behov for å komme seg ut av selskapet. Det kan være vanskelig å få solgt aksjene, og det vil virke urimelig overfor avhender om selskapet uten videre skal kunne nekte en kjøper, som avhender har skaffet rett til å erverve aksjene.¹¹² Regelen gir uttrykk for et minoritetsvern, ved å sikre at aksjonærer har mulighet til å komme seg ut av selskapsforholdet.

Reglene i asl. § 4-17 svarer til regelen i asal. § 4-17. Ved innløsning avviker reglene. I aksjeloven kan erverver kreve å få innløst sine aksjer. Det er ikke gitt tilsvarende regler for allmennaksjeselskaper. Ettersom regelen i asal. § 4-17 bygger på de samme formålene som asl. § 4-17, må allmennaksjeselskaper ha mulighet til å vedtektsfeste en slik rett for erverver.¹¹³ Begrunnelsen for at reglene er ulike henger sammen med lovens utgangspunkt. Ettersom hovedregelen for allmennaksjeselskap er at aksjer er fritt omsettelige, vil det tilsi at aksjene er lettere omsettelig i markedet. Ifølge utvalget var det derfor ikke behov for tilsvarende regler for allmennaksjeselskaper.¹¹⁴

Etter bestemmelsens femte ledd skal innløsningssummen settes til aksjenes virkelige verdi, med mindre vedtektene bestemmer noe annet.¹¹⁵ Selskapet står i utgangspunktet fritt til å angi et beløp, men vedtektsbestemmelsen kan lempes dersom skjønnet¹¹⁶ anses bestemmelsen som urimelig etter avtl. § 36. I praksis vil det som regel innebære en vurdering av hvor stort avvik det er på den vedtektsbestemte pris og den virkelige verdi.

Dersom partene ikke oppnår enighet om innløsningskravet, kan dette avgjøres ved skjønn jf. sjette ledd. I juridisk teori er det bred enighet om at vedtektene ikke kan begrense søksmålsadgangen til voldgift. Det påpekes av Aarbakke at voldgiftsavtale om innløsningskravet, ikke kan anses å gjelde for erverver som er blitt nektet

¹¹² NOU 1996:3 s. 71

¹¹³ Aarbakke mfl. (2012) s.1042

¹¹⁴ NOU 1996:3 s. 70

¹¹⁵ Rt. 2004 s. 691 og RG 2011 s. 1030

¹¹⁶ Lov av 6.januar 1917 om skjønn og ekspropriasjonssaker § 1

samtykke, da han ikke kan anses for å ha inngått en slik avtale.¹¹⁷ Ettersom voldgift forutsetter at partene har fri rådighet over saken,¹¹⁸ må det legges til grunn at vedtektene ikke kan inneholde en klausul om at saken skal prøves av en voldgiftsdomstol. Dette stenger imidlertid ikke for at partene i etterkant blir enig om voldgift.

6.5.5 Oppsummering

På bakgrunn av at reglene i § 4-17 beskytter erververs interesser, må det legges til grunn at § 4-17 er delvis preseptoriske. Rettsvirkningene kan fravikes i vedtektene, så lenge de vedtektsbestemte klausulene er til gunst for erverver.

6.6 Kan aksjer gjøres helt uomsettelige i selskapets vedtekter?

Det er klart at selskaper har mulighet til å delvis begrense omsetning av aksjer, blant annet gjennom vedtektsbestemte samtykkeklausuler og forkjøpsrett. Et særlig spørsmål er om vedtektsfriheten strekker seg så langt at aksjeselskaper kan oppstille et generelt omsetningsforbud i vedtektene.

Utgangspunktet i § 4-15 første ledd er at selskaper kan regulere omsetning av aksjer ved avtale og vedtekter. Bestemmelsen begrenser ikke selskapers mulighet til å gjøre aksjer helt uomsettelige, og § 4-15 første ledd hindrer ikke et generelt salgsforbud. Aarbakke legger til grunn at aksjer kan gjøres uomsettelige etter uttalelsen «*er det fastsatt et generelt salgsforbud, kan aksjene heller ikke pantsettes, sml. Panteloven § 1-3 annet ledd*». Aarbakke gir ikke en nærmere begrunnelse for hvorfor det kan oppstilles et generelt salgsforbud.¹¹⁹

Et sentralt moment som har vært diskutert gjennomgående i oppgaven er aksjeeiers mulighet til å tre ut av selskapet. For en aksjeeier som ønsker å investere i selskapet, kan det være en forutsetning at han har mulighet til å selge unna sine aksjer. Dette kan blant annet oppstå en situasjon hvor aksjeeier representerer et mindretall og ikke får

¹¹⁷ Aarbakke mfl. (2006) s. 275.

¹¹⁸ Ot.prp. nr.51 (2004-2005) s. 176

¹¹⁹ Aarbakke mfl. (2012) s. 252

flertall for sine ønsker for selskapet. Utgangspunktet er at aksjeeier ikke har en alminnelig rett til å kreve at hans aksjer blir innløst, med mindre vedtektene inneholder en slik regel. Reglene om tvangsinnløsning i § 4-24 gir en viss beskyttelse for aksjeeier som ønsker seg ut av selskapsforholdet. Etter bestemmelsens første ledd kan aksjeeier på visse vilkår kreve at selskapet innløser aksjene hans. Det skal blant annet «*tungtveiende grunner*» til for at aksjeeier kan kreve innløsning. Vilkårene for aksjeeiers rett til innløsning er svært begrenset som følge av at vilkårene er strenge. Begrunnelsen for den begrensede adgangen til innløsning, er at den ordinære måten å tre ut av selskapet på er ved salg av aksjen. Innløsning etter § 4-24 vil først og fremst være aktuelt når dette alternativet ikke fremstår som rimelig.¹²⁰ Ut ifra hensyn til den enkelte aksjonær og minoritetsbetraktninger må legges til grunn at ikke aksjeeiers rett til innløsning i § 4-24 ikke kan begrenses i vedtektene.¹²¹ Avhenderens muligheter for å kreve innløsning er svært begrenset, det medfører at en aksjeeier som ønsker seg ut av selskapsforholdet risikerer å bli låst inne, og at formålet bak bestemmelsen virker mot sin hensikt.

Vedtekter som inneholder begrensninger i aksjers omsettelighet, kan lempes etter avtaleloven § 36 jf. asl. § 4-15 fjerde ledd. At vedtekter kan lempes etter avtaleloven tilsier at den enkelte aksjonær har en mulighet til å tre ut av selskapsforholdet. Det kreves likevel at vedtektene er «*urimelig(e)*». Bestemmelsen oppstiller vage kriterier, som legger opp til en konkret rimelighetsvurdering. Det gjør at det er vanskelig å forutsi hvilket resultat retten vil komme til. I forarbeidene er det lagt til grunn at «*urimelig*» må oppfattes som et strengt kriterium.¹²² Dermed skal det mye til for at en aksjeeier skal kunne tre ut av selskapet i henhold til avtaleloven § 36. De begrensede mulighetene den enkelte aksjeeier har til å komme seg ut av selskapet, foruten gjennom salg av aksjer, tilsier at aksjeselskaper ikke kan vedtektsfeste et generelt omsetningsforbud.

På den andre siden kan det foreligge et reelt behov for selskapet å gjøre aksjer helt uomsettelige. Dette kan for eksempel gjelde for en midlertidig periode hvor selskapet har behov for en bestemt og ikke-flytende aksjonærsammensetning. Det kan være

¹²⁰ NOU 1996:3 s. 125

¹²¹ Aarbakke mfl. s. 293

¹²² Ot.prp. nr.5 (1982-1983) s. 30

særlig aktuelt for selskaper hvor selskapets interesser ikke kun er basert på kapitalplassering, men en investering i de ansatte.¹²³ Selskaper har imidlertid en vidstrakt mulighet til å holde en fast aksjonærsammensetning gjennom vedtektsfestede og avtalebaserte omsetningsbegrensninger, slik at behovet for kontroll med nye erververe i selskapet kan avhjelpes gjennom andre virkemidler.

Utgangspunktet i § 4-15 første ledd tilsier at selskaper står fritt til å oppstille et generelt salgsforbud for aksjer. Som vist til i drøftelsene i kapittel 3.2, er vedtektsfriheten et hensyn som har fått større vekt i loven av 1997 enn hensynet til aksjers omsettelighet. Dette tilsier at det må forholdsvis tungtveiende grunner til for at selskapet ikke skal kunne gjøre aksjer uomsettelige. Hensynet til den enkelte aksjeeier trekker i retning av at vedtektsfriheten ikke bør strekke seg så langt at selskaper kan gjøre aksjer helt uomsettelige. Imidlertid vil en aksjonær som velger å investere i et selskap, hvor vedtektene inneholder et generelt salgsforbud, vite om sine begrensede muligheter til å komme seg ut av selskapsforholdet. For aksjeeiere som allerede eier aksjer i selskapet, vil vedtektsbestemmelser som fastsetter generelle salgsforbud kreve enstemmig flertall etter § 5-20, ettersom et salgsforbud innebærer «*andre begrensninger*» i adgangen til å overdra og erverve aksjer jf. første ledd nr. 2. På den måten vil hensynet til den enkelte aksjonær anses ivaretatt ved at vedtektene er gjort offentlig kjent i fortaksregisteret, samt at et salgsforbud krever enstemmig flertall. På bakgrunn av regelen som oppstilles i § 4-15 første ledd må det legges til grunn at selskaper kan gjøre aksjer helt uomsettelige i form av et generelt salgsforbud.

Kapittel 7. Rimelighetssensur av vedtekter

Til nå har fremstillingen drøftet lovbestemte skranker på aksjeselskapers vedtektsfrihet som følger av asl. §§ 4-15 til 4-17. Skranker på selskapets mulighet til å begrense omsetning av aksjer kan også følge av reglene om myndighetsmisbruk i asl. §§ 5-21 og 6-28 og avtl. § 36.

¹²³ Ot.prp. nr.23 (1996-97) s. 106

7.1 Skranker som følger av reglene om myndighetsmisbruk

Myndighetsmisbruksreglene i § 5-21 og § 6-28 legger skranker på aksjeselskapets vedtektsfrihet. Bestemmelsene § 5-21 og § 6-28 blir omtalt som generalklausuler i aksjeselskapsretten. Generalklausulene er utslag av alminnelige misbruksprinsipper. Det følger av § 5-21 første ledd at generalforsamlingen ikke kan treffe beslutninger som er «*egnet til å gi visse aksjeeier eller andre en urimelig fordel*» på de øvrige aksjeeiernes eller selskapets bekostning. Ordlyden i § 6-28 er nærmest tilsvarende for styrets beslutninger.

Reglene retter seg mot generalforsamlingens «*beslutninger*», og krever at styret ikke må «*foreta*» noe som er egnet til å gi visse aksjeeiere en urimelig fordel på bekostning av de øvrige aksjeeierne. Ordlyden avgrensar ikke til hvilke beslutninger eller disposisjoner styret eller generalforsamlingen kan ta. Reglene vil således komme til anvendelse på beslutninger fra styret eller generalforsamling om at et samtykke nektes, samt selskapets vedtekter. Vurderingen av om beslutningen medfører en «*urimelig fordel*» beror på en konkret vurdering av det enkelte vedtak. Det alminnelige utgangspunktet er at den enkelte aksjeeier ikke kan motsette seg flertallsvedtak som fremmer selskapets vinningsformål, samt fremmer samtlige aksjonærenes interesse i avkastning.¹²⁴

Ordlyden «*kan ikke*» og «*må ikke*» tilsier at reglene er preseptoriske. Dersom beslutningen ligger innenfor selskapets vedtektsbestemte virksomhetsområde, kan den likevel være i strid med prinsippene i §§ 5-21 og 6-28. Reglene bygger på alminnelige rettsgrunnsetninger som kan spores tilbake til aksjeloven av 1910. Loven av 1910 inneholdt ikke en generell bestemmelse om myndighetsbruk, men det ble generelt antatt at aksjeminoriteten var beskyttet mot misbruk etter alminnelig prinsipper.¹²⁵ Det blir derfor ikke tale om et skille mellom beslutninger som omfattes av lovens anvendelsesområde og beslutninger som faller utenfor. Beslutninger som ikke innbefattes av bestemmelsen, kan således også anses som urimelige ut ifra alminnelige ulovfestede prinsipper om myndighetsmisbruk.

¹²⁴ Aarbakke mfl. (2004) s. 399. Det er likevel ikke et krav om at beslutningen har eller vil krenke likhetsprinsippet eller vinningsformålet jf. Truyen (2005) s. 204-207

¹²⁵ Truyen (2005) s. 32

Reglene om myndighetsmisbruk legger en skranke på selskapets mulighet til å vedtektsfeste innholdet i «*saklig grunn*» etter § 4-16 første ledd. Dersom selskapet har vedtektsfestet en nektelsesgrunn som medfører at en aksjeeier får en urimelig fordel på bekostning av de øvrige eierne, kan klausulen anses som ugyldig etter reglene om myndighetsmisbruk. Vedtektsbestemmelser som er i strid med generalklausulen vil aktualisere anvendelse av § 5-22 og eventuelt kjennes ugyldig av domstolene.

7.2 Kan avtaleloven § 36 anvendes på vedtekter?

Det følger av avtl. § 36 at en «*avtale*» helt eller delvis kan settes til side eller endres dersom det ville virke urimelig eller i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende.

Ordlyden i «*avtale*» tilsier en enighet mellom to eller flere parter om å binde seg rettslig. Vedtekter bygger ikke på et typisk topartsforhold som kun binder avtalepartene. Det foreligger heller ikke noe tilbud fra selskapets side som medlemmene aksepterer, slik at vedtekter kan forstås som «*ensidig disposisjon*» jf. avtl. § 36 andre punktum. I tillegg stiller aksjeloven særlige krav til fremgangsmåten og innholdet av selskapets vedtekter som avviker fra den typiske situasjonen for avtaleinngåelse.¹²⁶ Ordlyden i avtl. § 36 tilsier at det må trekkes en grense mot anvendelse av bestemmelsen i selskapsforhold.¹²⁷

Forarbeidene synes å støtte at vedtekter faller utenfor ordlyden og bestemmelsens anvendelsesområde. Departementet uttalte at domstolen ikke gis myndighet til å endre innholdet i vedtekter, slik at «*lempingsregelen gir heller ikke heimel for generelt å sette en vedtektsbestemmelse til side som ugyldig*».¹²⁸ Og at regelen «*ikke får direkte anvendelse på vedtektsbestemmelser eller vedtak i selskapsorganer*». Det fremgår videre av forarbeidene at for selskapsforhold som ikke faller innenfor avtalebegrepet,

¹²⁶ Bråthen (1996) s. 86

¹²⁷ Se motsatt konklusjon av Woxholth (1993) s. 151, som mener at vedtekter favnes av ordlyden i § 36 og dens naturlig anvendelsesområde.

¹²⁸ Ot.prp. nr.5 (1982-83) s. 27

er det en forutsetning at bestemmelsen skal kunne anvendes analogisk hvor domstolen finner behov for det.

Som følge av at alle former for omsetningsbegrensninger i prinsippet ble tillatt i 1997-loven ble det inntatt en henvisning til avtaleloven § 36 i asl. § 4-15 fjerde ledd. Det fremgår av fjerde ledd at avtaleloven § 36 får direkte anvendelse for vedtektsbestemte begrensninger i aksjers omsettelighet. For de øvrige reglene i aksjeloven må det legges til grunn at bestemmelsen kommer analogisk til anvendelse.¹²⁹

I forarbeidene la departementet til grunn at avtaleloven § 36 ikke gjelder for vedtektsbestemmelser slik som for aksjonæravtaler. Ettersom det er gitt full vedtektsfrihet på dette området måtte det ses i sammenheng med muligheten til å prøve rimeligheten av vedtektsbestemmelsen. Imidlertid fremgår det videre i departementets vurdering at:

«Det er derfor først og fremst vedtektsbestemmelser med andre former for omsetningsbegrensninger enn samtykkeklausuler og forkjøpsrettsbestemmelser som det kan være aktuelt å prøve rimeligheten av etter § 36. Slike vedtektsbestemmelser forekommer imidlertid sjelden i praksis, slik at det praktiske virkeområde for den foreslåtte bestemmelsen vil være forholdsvis snevert»

Uttalelsen kan tolkes slik at henvisningen til § 36 kun får betydning overfor andre omsetningsbegrensninger enn forkjøpsrett og styresamtykke. Dette tilsier at avtl. § 36 ikke får direkte anvendelse for samtykkereglene.¹³⁰ Begrunnelsen for uttalelsen var at forslaget om å henvise til avtaleloven § 36 møtte kritikk da utkastet var på høring. Blant annet viste Norges Fondsmeglerforbund til at bestemmelsen ville skape mangel på forutberegnelighet og være prosesskapende. Til dette bemerket departementet at:

¹²⁹ Andenæs (2006) s. 55. Se Truyen (2004) s. 102, som oppsummerer rettskildematerialet og konkluderer med at det ikke foreligger tungtveiende argumenter for å gi avtl. § 36 en generell anvendelse på selskapsrettslige vedtekter i aksjeselskap.

¹³⁰ Ravlo-Losvik s. 91. Eventuell anvendelse av avtl. § 36 er analogi.

«mest praktiske former for omsetningsbegrensningene – samtykkeklausuler, vilkår om at en erverver eller eier av aksjer skal ha visse egenskaper og forkjøpsrettsbestemmelser – er regulert i ufravikelige regler i §§ 4-15 til 4-17. Det vil ha formodningen mot seg at en vedtektsbestemmelsen som er utformet i samsvar med disse, er urimelige»¹³¹

Disse uttalelsene fremstår som motstridende og oppsiktsvekkende.¹³² For det første er reglene om forkjøpsrett, foruten om fristreglene, fravikelig etter § 4-19. Ifølge forarbeidsuttalelsene er reglene for forkjøpsrett regulert etter *ufravikelige* regler i §§ 4-15 til 4-17. Dette henger ikke sammen med bestemmelsen i § 4-19, som gjentar vedtektsfriheten i § 4-15 første ledd. For det andre viser vurderingene under kapittel 6 at reglene i tilknytning til samtykkeklausuler i §§ 4-15 til 4-17 heller ikke kan anses som ufravikelige regler. Det må derfor legges til grunn at det er et behov for at avtl. § 36 også anvendes på de mest praktiske omsetningsbegrensningene - samtykke og forkjøpsrett. Disse omsetningsbegrensningene kan ikke anses å bygge på ufravikelige regler i §§ 4-15 til 4-17. Rimeligheten må derfor kunne prøves etter reglene i avtaleloven. Det må legges til grunn at avtl. § 36 kommer direkte til anvendelse på alle vedtektsbestemte omsetningsbegrensninger jf. § 4-15 fjerde ledd.

7.3 Forholdet mellom reglene om myndighetsmisbruk og avtaleloven § 36.

Aksjeloven gir et godt vern mot myndighetsmisbruk i asl. §§ 5-21 og 6-28. Som nevnt under drøftelsene i punkt 6.4 kan vurderingene etter avtl. § 36 og reglene om myndighetsmisbruk i stor grad konsumerer hverandre, slik at det oppstår et spørsmål om når det er aktuelt å lempe vedtektsbestemmelsene etter avtl. § 36.

Det følger av § 36 at avtaler kan settes til side dersom det vil virke *«urimelig eller være i strid med god forretningsskikk»* å gjøre avtalen gjeldende. Reglene om myndighetsmisbruk benytter kun *«urimelig»*. At avtaleloven også omfatter god forretningsskikk kan tilsi at avtaleloven har et videre anvendelsesområde enn reglene

¹³¹ Ot.prp nr.36 (1993-1994) s. 101

¹³² Eide (2009) s. 103 "vert imot var de fleste reglene i §§ 4-15 til 4-17 fravikelige. Om det her foreligger en inkurie i forarbeider er ikke greit å vite. Like gjerne kan det tenkes at det for uttalelsen forelå en feiloppfatning om lovforslaget"

om myndighetsmisbruk. Forskjellen må imidlertid anses å være liten, ettersom begge vurderingene bygger på konkrete rimelighetsvurderinger. Momenter som bransjepraksis og god skikk vil være et av flere momenter i en totalvurdering, som også inngår i vurderingen etter reglene om myndighetsmisbruk.¹³³ Et annet moment som ytterligere minsker behovet for å anvende avtl. § 36 parallelt med reglene om myndighetsmisbruk, er at vurderingene beror på de forutsetningene som selskaper fastsetter i vedtektene.¹³⁴

Videre følger det av § 36 andre ledd at «*senere inntrådte forhold*» er et moment i urimelighetsvurderingen. Vurderingstidspunktet i avtaleloven er skutt ut i tid. Som det fremgår av forarbeidene, er det også et behov for å lempe på avtaler som viser seg å bli urimelige i etterkant av avtaleinngåelsen.¹³⁵ For reglene om myndighetsmisbruk retter vurderingen seg til beslutningstidspunktet jf. ordlyden «*kan ikke treffe noen beslutning*» i asl. §§ 5-21 første ledd og 6-28 andre ledd. Reglene gir vern mot at det fastsettes urimelige vedtekter. Bestemmelsene gir imidlertid ikke vern mot at vedtatte vedtekter viser seg å bli urimelige over tid. Som forarbeidene til avtl. § 36 påpeker, kan forholdene endre seg, slik at vedtekter som i utgangspunktet ble ansett som rimelig, får urimelige følger over tid. I dette ligger det et behov for en lempingsadgang etter avtl. § 36. Det kan for eksempel være en eldre klausul om saklig grunn for nektelse av samtykke, som etter flere år viser seg å være urimelig.

Det må legges til grunn at det er et behov for å anvende avtl. § 36 hvor reglene skiller seg fra reglene om myndighetsmisbruk. Avtl. § 36 legger en selvstendig skranke på aksjeselskapers mulighet til å vedtektsregulere omsetning av aksjer i form av samtykkeklausuler.

¹³³ Truyen (2004) s. 102

¹³⁴ Truyen (2004) s. 103

¹³⁵ NOU 1979:39 s. 61

Litteratur- og kildeliste

Litteratur

- Andenæs (2006) Mads Henry Andenæs, "Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper" Oslo 2006, 2.utgave.
- Andenæs (2007) Mads Henry Andenæs, "Selskapsrett", Oslo 2007.
- Andenæs (2009) Mads Henry Andenæs, "tre foredrag om aksjonæravtaler", skiftserie UIO 2009 nr .175.
- Andersen (2013) Paul Krüger Andersen, "Aktie – og anpartsselskapsret, kapitalselskaber", København 2013, 12.utgave.
- Birkeland (2005) Kari Birkeland, "TFF 2005-4 EU kommisjonens forslag til forenkling av annet selskapsdirektiv", Oslo 2005.
- Bråthen (1996) Tore Bråthen, "Personklausuler i aksjeselskaper", Oslo 1996.
- Bråthen (2003) Tore Bråthen, "Consent Requirements for Share Acquisitions in Limited Liability Companies According to Norwegian Law" Stockholm 2003.
- Bråthen (2008) Tore Bråthen, "Selskapsrett", Oslo 2008, 3.utgave.
- Eckhoff (2001) Torstein Eckhoff, "Rettskildelære", 5.utgave av Jan E. Helgesen, Oslo 2000.
- Eide (2009) Bjarte Eide, "Forkjøps- og tilbudsrett til aksjer, en oversikt over problemstillinger. Vedtektsreguleringer", Oslo 2009.
- Giertsen(2002) Johan Giertsen, "Har aksjonæravtaler selskapsrettslig virkninger?" Nybrott og odling: Festskrift til Nils Nygaard s 533-545, 2002.

- Giertsen (2003) Johan Giertsen, "Aksjeselskapsretten som obligasjonsrettslig disiplin" Nordisk tidsskrift for selskabsret 2003 s 53-70.
- Hansen og Krenchel (2000) Søren Friis Hansen og Jens Valdermar Krenchel "lærebog i selskabsrett II", København 2000.
- Hjort(2005) Harald Hjort, "Aksjonæravtaler", Praktisk økonomi og finans nr 04, 2005.
- Høivik (2006) Knut Høivik, "Samarbeidsproblemer som grunnlag for en aksjeeiers krav om oppløsning av selskapet", Lov og rett 2006 s. 131-155.
- Jenssen (2010) Julie Brodd Jenssen, "Konsekvensene av samtykkenektelse i aksjeselskap", Nordisk Tidsskrift for Selskabsrett (NTS), 2010:2.
- Johanson (2013) Mats Hennum Johanson, "Artikkel til nytt i privatretten nr 2", 2013.
- Werlauff (2009) Mette Neville og Kartsein Ensig Sørensen, "Den Nye selskabslov", København 2009.
- Ravlo-Losvik (2008) Line Ravlo-Losvik "Omsetningsreguleringer i aksjeselskap – problemstillinger, utfordringer og løsninger", tidsskrift for forretningsjus 2008.
- Truyen (2004) Filip Truyen, Bergen, "Aksjonærenes myndighetsmisbruk – en studie av asl/asal. § 5-21 og uskrevne misbruksprinsipper", Bergen 2004.
- Truyen (2005) Filip Truyen, "Aksjonærenes myndighetsmisbruk – en studie av asl/asal. § 5-21 og uskrevne misbruksprinsipper", Oslo 2005.
- Woxholth (1993) Geir Woxholth "Avtaleloven § 36 i selskapsforhold", Jussens Venner 1993 s 149-165.

Woxholth (2012) Jannik Woxholth, “Aksjonæravtaler – I hvilken grad har aksjonæravtaler selskapsrettslige virkninger”, Stockholm 2012.

Woxholth (2013) Geir Woxholth “Selskapsrett”, Oslo 2013, 5.utgave.

Aarbakke mfl.(2012) Mads Aarbakke, Atle Aarbakke, Gudmund Knudsen, Tone Ofstad og Jan Skåre, ”*Aksjeloven og allmennaksjeloven kommentarutgave*”, Oslo 2012, 3.utgave.

Lover

Lov 31.mai 1918 om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer

Lov 4.juni 1976 nr. 59 aksjeselskapet av (opphevet)

Lov 21. juni 1985 nr. 83 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper

Lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddel i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v

Lov 13. juni 1997 nr 44 om aksjeselskaper. Forkortet asl.

Lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper. Forkortet asal.

Lov 16. juni 2005 om Aktiebolag

Lov 29. juni 2007 nr. 81 om samvirkeforetak

Lov 12.juni 2009 nr 470 om aktie- og anpartselskaber (selskabsloven)

Forarbeider:

NUT 1970:1

Ot.prp nr.18 (1974-1975)

NOU 1979:39

Ot.prp.nr.5 (1982-83)

Ot.prp nr.36 (1993-1994)

NOU 1996:3

Ot.prp. nr.23 (1996-1997)

Innst.O nr.80 (1996-1997)

Prop 2004/05:85

Rettpraksis

Rt. 2013 side 241

Rt. 1995 s.46

Rt. 1999 s. 1682

Rt. 2008 s. 298

Rt. 2011 s.1641

Forvaltningspraksis

Lovavdelingen 1. oktober 1985 jnr. 2925/85-E